

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 15 (702)

Su kokiomis mintimis pasitikote naujuosius mokslo metus?

Profesoriaus Mykolo Biržiškos 140-osios gimimo metinės

Dr. Raimundas Kaminskas

2022 m. rugpjūčio 24 d. Nepriklausomybės (Vasario 16-osios) Akto signatarui, įžymiam Lietuvos mokslininkui, buvusiam Lietuvių-ukrainiečių draugijos

pirmininkui, buvusiam Vilniui vaduoti sąjungos CK pirmininkui prof. Mykolui Biržiškai – 140.

Mykolas Biržiška gimė 1882 m. rugpjūčio 24 d., Viekiškuose. Mirė 1962 m. rugpjūčio 24 d. Los Andže, JAV.

Mykolas Biržiška – teisininkas, lietuvių literatūros ir kultūros istorikas, pedagogas, visuomenės veikėjas, publicistas. Visada prisiminkime ir tinkamai įamžinkime prof. Mykolo Biržiškos atminimą!

Vasario 16-osios Akto signataras profesorius Mykolas Biržiška

Pašalinti Rusiją iš Jungtinių Tautų struktūrinių padalinių Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos pareiškimas

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija kreipėsi į Jungtinių Tautų Organizaciją, Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos valstybes nares, reikalaujama Rusiją, kuri yra Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos tikroji narė su veto teise, pašalinti iš šios organizacijos ir visų kitų Jungtinių Tautų struktūrinių padalinių, kaip karo nusikaltimus vykdančią valstybę. Šios organizacijos pareiškime „Dėl Rusijos vykdomų grubių žmogaus teisių pažeidimų, įvykdžius agresiją Ukrainoje“ nurodoma, kad 2022 m. vasario 24 d. Rusijos neišprovokuota ir nemotyvuota karinė agresija prieš Ukrainą šiuo metu pažeidžia tarptautinę teisę, įskaitant Jungtinių Tautų Chartijos principus, ir kelia grėsmę Europos ir viso pasaulio saugumui. Rusijos veiksmai yra visiškai nesuderinami su jos naryste Jungtinėse Tautose, ypač – Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje, kurios pagrindiniai uždaviniai yra palaikyti tarptautinę taiką bei saugumą. Visa atsakomybė už šį karą tenka Rusijai.

Ukraina visomis jėgomis gina savo šalies nepriklausomybę. Kol kas pasaulio valstybių

ir organizacijų taikomų tikslinių sankcijų Rusijai politika neduoda laukiamo efekto ir nestabdo agresijos, o agresoriaus nežabotumas žiaurumas ir brutalumas toliau didėja. Ukrainos gyventojai patiria neapsakomas kančias. Nuo karo bėga daugybė žmonių. Iš beatodairiškai naikinamų miestų jie negali pasitraukti, nes Rusija nesilaiko savo įsipareigojimų pagal humanitarinę teisę – užtikrinti saugų ir nekludomą humanitarinės pagalbos tiekimą ir saugius pasitraukimo koridorius civiliams gyventojams. Agresorės Rusijos veiksmai prieš civilius gyventojus Bučeje, Irpinėje, Hostomelyje, Mariupolyje, Kramatorske ir kitur verčia mus reikalauti garantuoti žmogaus teisę į gyvybę ir kitas pagrindines žmogaus teises.

„Karo nusikaltėliams nėra vietos žmogaus teises ginančiose Jungtinių Tautų organizacijose“, pareiškė Ukrainos užsienio reikalų ministras Dmytro Kuleba. Mes palaikome šią nuomonę ir reikalaujame Rusiją, esančią Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos tikrąją narę su veto teise, pašalinti iš šios organizacijos ir visų kitų Jungtinių Tautų

struktūrinių padalinių, kaip karo nusikaltimus vykdančią valstybę. Esant ilgesnei ir sudėtingesnei pašalinimo procedūrai, šiuo metu reikalaujame nepripažinti jokių Rusijos įgaliojimų šioje tarptautinėje organizacijoje. Esame įsitikinę, kad tik taikinga valstybė gali būti Jungtinių Tautų Organizacijos ir jos Saugumo Tarybos nare!

Pagrindinė Jungtinių Tautų Organizacijos misija – garantuoti tarptautinę taiką ir saugumą. Prašome Jungtinių Tautų Saugumo Tarybą atlikti savo priedermę, atkuriant tarptautinę teisę ir saugumą pagal Jungtinių Tautų Chartijos 39–42 str., panaudojant Ukrainoje Taikos palaikymo ir saugumo atkūrimo pajėgas. Kadangi šalis agresorė, Jungtinių Tautų narė, Rusija nesilaiko numatytų įsipareigojimų, Jungtinių Tautų Saugumo Taryba privalo nedelsiant pasinaudoti savo teise sureguliuoti esamą situaciją numatytomis priemonėmis pagal Jungtinių Tautų Chartijos 41 str. Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos pirmininkas Romualdas Povilaitis

ŠIAME NUMERYJE

Ar ministerija tikrai siekia susitarti su aukštųjų mokyklų darbuotojais?

● 1–2 p.

Lietuvio kalbinė savigarba

● 2 p.

Darius Kuolys, Robertas Ramanauskas: kur eini, Lietuvos švietime?

● 2, 4, 5 p.

Kaip išvengti trečiojo pasaulinio karo?

● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai

● 3–4 p.

Nauji tyrimai Lietuvos universitetuose

● 5–6 p.

Absolventų keliai

● 6 p.

Jubiliejai, sukaktys

● 6–7 p.

Planuojami mokslo renginiai

● 9 p.

Parodos, knygų sutiktuvės

● 10–11 p.

Šakos kolektyvinė sutartis?

Prof. Sigita Vaitkevičius

1 litas 80 centų už sviesto pakelį, kai alga siekė 2 400 litų į rankas – tai ne nostalgija, o faktas, kai docentas aukštojoje mokykloje galėjo pataupyti pinigų atostogoms, nedirbdamas jokio kito darbo. Šiuo metu susiduriame su situacija, kai aukštosios mokyklos darbuotojas už 2,8 euro kainuojantį sviesto pakelį moka iš 800 eurų

(docento – 960 eurų) „į rankas“ siekiančio atlyginimo. Bet su tuo žmonės susitaikė suvokdami, kad karas Ukrainoje verčia susispausti ir geriau apgalvoti savo išlaidas.

Tačiau elektros kainos augimo šokas, skambantis televizoriaus ekrane ir žiniasklaidoje, daugumai vis dar atrodo nesuvokiamas. Būtina jau dabar suprasti, kad tie, kurie šiuo metu už elektros energiją moka

■ Nukelta į 2 p.

Šakos kolektyvinė sutartis?

■ Atkelta iš 1 p.

14, 20 ar 24 centus, pasibaigus kainos fiksavimo laikotarpiui, mokės 60 ar 65 centus už tą pačią kilovatvalandę (ir tai su sąlyga, kad elektros energijos kaina nepakils dar daugiau). Tad tikėtina, kad elektros sąskaita augs nuo 2,5 iki 4 kartų. Tie, kurie už elektrą šiuo metu moka 60 eurų per mėnesį, mokės nuo 150 iki 240 eurų, o gal ir dar daugiau. Todėl, žiūrint iš nūdienos perspektyvos, kai docentas per mėnesį uždirba nuo 960 iki 1200 eurų „į rankas“, vien išlaidos elektrai, nepasikeitus situacijai, gali sudaryti nuo 15 iki 25 proc. jo darbo užmokesčio. O juk docentas nėra iš tų, kurie aukštojoje mokykloje uždirba mažiausiai, todėl kitų darbuotojų situacija gali būti ir dramatiškesnė.

Dar metų pradžioje Lietuvos aukštųjų

mokyklų profesinių sąjungų susivienijimas (LAMPSS), numatydamas sudėtingą ekonominį laikotarpį, šakos kolektyvinėse derybose išklė reikalavimą aukštojo mokslo darbuotojo mėnesinį atlyginimą nuo ateinančių metų sausio 1 d. padidinti 30 proc. Pavasarį toks reikalavimas ministerijai atrodė utopija, bet šiandien tai laikytina privaloma sąlyga, siekiant išgyventi ateinančiais metais, nes vien pastaraisiais mėnesiais iš mūsų santaujų jau dengiamas ekonomikos brangimas 20 ir daugiau proc. Todėl jo ir nepadengė šių metų darbo užmokesčio pakėlimas 10 proc.

Nors LAMPSS atliko namų darbus ir prognozavo esamą situaciją, visgi ministerija ir toliau laikosi klaidingos pozicijos, kad šios dienos vertinimą reikia skaičiuoti ne pagal tai, kas vyksta dabar, o pagal tai, kas

vyko pernai ir užpernai. Todėl jie ir šiandien ekonomikoje klaidžioja kaip „ežiukai rūke“ ir negeba objektyviai suvokti dabartinės tikrovės poveikio aukštojo mokslo darbuotojų asmeniniam biudžetui. Jie kažkodėl nusprendė, kad nėra tikslo apie LAMPSS reikalavimą informuoti Finansų ministeriją ir Vyriausybę, todėl pastarieji darbo užmokesčio didinimo poreikį vis dar vertina, kaip atitinkantį 10 procentų.

Rugsėjo 15 d. ruošiamasi pateikti preliminarų valstybės biudžeto projektą. Jeigu poreikis darbo užmokesčių padidinti 30 proc. nebus užfiksuotas, niekas jo ir nesvarstys. Todėl privalome viešai pasakyti, kad šiemet mes, aukštųjų mokyklų darbuotojai, reikalausime padidinti darbo užmokesčių ne mažiau nei 30 proc. Jeigu šis reikalavimas

nebus tenkinamas, piketus prie Vyriausybės, ministerijos, Seimo ir Prezidentūros organizuosime kad ir kiekvieną savaitę, kol mus išgirs.

Kad būtume išgirsti, kviečiame aukštųjų mokyklų darbuotojus palaikyti šias akcijas buvimu šalia. Piketuose jums nereikės laikyti plakatų, nes teisę tai daryti turi tik 15 žmonių. Tačiau kuo daugiau bus palaikančių, juo labiau įtikinamu bus mūsų pareiškimas. Jeigu jums svarbu, kad būtų padidintas darbo užmokestis, kviečiame **šių metų rugsėjo 12 d. 11:00 val. ateiti į Volano g. 2 (Vilniuje)** ir parodyti valdžiai, kad jums svarbu, kiek uždirbate ir kiek uždirbsite rytoj! Kviečiame prisidėti prie organizuojamų akcijų ir aktyviai išsakyti savo poziciją. *Autorius yra LAMPSS pirmininkas*

Ar bus gaivinama kalbinė lietuvių savigarda?

Alina Laučienė

Ką šių dienų lietuviai nuolat turėtų girdėti apie savo gimtąją kalbą? Juk nieko gero apie ją negirdi; paprastas tautietis nežino jos išskirtinumo, jos grožio subtilių ir jos tykančių pavojų, nors prieš trisdešimt metų atrodė, kad kalba atgims ir sugrįš visu spindesiu, kaip jai ir pridera, į viešąją gyvenimą tvirtai ir visam laikui. Buvo viliamasi ir tikėta, kad atgims kalbinė lietuvių savivertė ir savigarda.

Sąjūdžio pradžia buvo Lietuvos poilsis, Tautai begalinė malonė ir didžiulė viltis, kad gyvenimas keisis į gerą pusę visose srityse. Negalėjome net pagalvoti, kad išvysime griūtį savo mylimosios kalbos, kuri kaip deimantas švyti iš jos geriausių kalbininkų ir svetimšalių jos žinovų kartoms.

Švyti, bet **tik ne mūsų šalies valdantiems**, ją užpuolusiems kaip didžiausią priešą. Jie sutrempė amžiais gludintą mūsų gimtąją kalbą, išradinėdami visokiausias „žmogus“, **išdare jos abėcėlę**, primeddami kalbai okupacinių režimų rašybą, nuskurdino kalbą, nusprendę mokyklose **nebemokyti mūsų kalbos žodžių kirčiavimo** ir jos sudėtingesnių gramatinių formų.

Skaudžiausia, **kad kalbą užpuolė savi**. Patys neturėdami lietuvių kalbos grožio pajautimo, jie neatsižvelgė į žymiausių lituanistų įtikinėjimus ir prašymus nekibti savo kalbai į atlapus. Šiuo lietuvių kalbos atviro naikinimo laikotarpiu kviečiu kiekvieną lietuvių iš naujo išžiūrėti į savo kalbos grožio paslaptis ir dar kartą prisiminti, kad esame atsakingi už kiekvieną žodį, išeinantį iš mūsų lūpų. Vis prisiminkime ir patikrinkime, ar mūsų „kalbinis“ drabužis tebėra švarus. Esame slavų apsupti, daug su jais bendraujame, tad slavizmai, žiūrėk, ir tūpteli ant liežuvio galo: vat vat, vot vot, nu nu, iš vienos pusės taip, bet iš kitos pusės kitaip, tai liečia šį klausimą ir t. t.

Neturėtume taip kalbėti. Šiuo laikotarpiu reikėtų ypatingai švarintis ir visiškai atsiriboti nuo mažiausio agresoriaus palikimo. Tegul kiekvienam ateina suvokimas, kad **be savosios kalbos esame niekas**, kad tėvai, ne tik mokykla, yra atsakingi už tai, kaip jie patys kalba ir kaip kalba jų vaikai šeimoje. Nepavarkime draugiškai pataisyti kito klaidės, nenuliūskime, nesuirzkime ir **neįsižeiskime, kai esame taisomi**, anaipol – džiaukimės.

Gyvenimas toks trumpas, neįmanoma

perskaityti visų mokslinių veikalų ir knygų, nes ne visi esame lietuvių kalbos žinovai, tad, jeigu kas nors primena taisykles, turėtume būti dėkingi. Niekada nepailskime domėtis savosios kalbos raida ir jos išskirtinumu, niekada nenustokime ją mylėti ir gerbę, nes kaip ir ką kalbame, tuo ir esame. Mūsų išvaizda, mūsų gražus drabužis nėra tikrasis žmogus mumyse. Tikrasis žmogus yra tai, ką sakome ir kaip tai pasakome ar parašome, o toliau seka tų žodžių kuriamas veiksmas. Labai gaila, bet šių dienų jaunuolių, ir ne tik jų, komentarai Veidaknygėje ar kur kitur nepasiekia skaitytojų dėmesio dėl daugybės rašybos klaidų. Mūsų senoliai sakydavo: „Atidžiai klausau, kaip ir ką tu kalbi, kad žinočiau, kas tu esi.“ **Kaip tu kalbi ar rašai, toks tu ir esi.**

Smagu, kai aptinkame kai ką labai įdomaus apie savo kalbą, nes tai pažadina džiaugsmą, kad esame kažkuo ypatingi, kad nesame visiškai bėdžiai kitų tautų akyse, nors kai kas nori mus tokius padaryti. Savo kalba ar kitais tautai brangiais dalykais nereikia didžiūti – tai banalu, jais reikia džiaugtis. **Kiekviena save gerbianti tauta brangina savo kalbą ir ją džiaugiasi**; gaila, tik ne mes. Tad norėčiau pateikti iš Václavo Mikailionio paskaitos kai kuriuos įdomius pavyzdžius, kurie pasaulio kalbininkams yra nepaaiškina. → Pavyzdžiui, indoeuropiečių kalbos skirstomos į dvi rūšis: kentumines (lot. *centum*) ir satemines (lot. *satem*) (pastarajai priklauso daugiau slavų kalbų). Taigi visos kalbos priklauso arba kentuminei, arba sateminei rūšiai, o lietuvių kalba yra ir kentuminės, ir sateminės rūšies, dėl ko kalbininkai laužo galvas. <...> Pavyzdžiui, veiksmazodį „būti“ esamajame laike lietuviai asmenuoja net keturiais būdais. Kokią dar kitą žinome kalbą, kuri galėtų pasidžiaugti tuo pačiu?

Aš esmi... esu... būnu... būvu

Tu esi... esi... būni... būvi

Jis esti... yra... būna... būva

Mes esame... esame... būname... būvame

Jūs esate... esate... būnate... būvate

Jie esti... yra... būna... būva

Jeigu gimtoji lietuvių kalba mūsų lūpose yra taisyklinga, turtinga, nesuteršta kitų kalbų keiksmažodžiais (**mūsų kalboje jų nėra**), žargonu ir barbarizmais, tai yra tolygu kelių užsienio kalbų mokėjimui, nes ji labai sunki, nes ji turtinga žodžių gausa ir sudėtinga gramatine struktūra. Jeigu jau kalbame apie kalbų turtingumą, sugretindami linksniu-

kime lietuvių, vokiečių ir anglų įvardį „tu“; pamatysime kai ką įsimintina:

tu... du... you

tavęs... dich... you

tau... dir... you

tave... Sie... you

tavimi... Ihnem... you

tavyje... ihr... you

O tu!.. euch... you

Žodį „valgyti“ kasdien vartojame itin dažnai. Gydytojai barasi ir grūmoja pirštu: negalima tiek daug valgyti! Gal todėl jis toks turtingas mūsų kalboje, nors kol kas negalime skūstis – esame liekni. Paklauskime, kokia šio žodžio graži įvairovė, kokie puikūs dalyviai, pusdalyviai ir padalyviai, kurių mūsų kalboje – apstu, o anglų kalboje tėra tik du dalyviai. Taigi valgąs, valgęs, valgydavęs, valgysias, valgomas, valgytas, valgysimas, valgant, valgius, valgydavus, valgsiant, valgydamas, valgytinas. Įspūdinga, ar ne?

Žodį „Skandinavija“, matyt, sukūrė senovės indoeuropiečiai, kurių gyvosios kalbos pirmąkart bruožas geriausiai išlaikėme tik mes, lietuviai. Žiūrint iš europinės dalies į tą pusę, atrodydavo, kad vakarinė saulė skęsta arba kažkas skandina saulę. Todėl ir šiandien ji yra Skandinavija (anksčiau ją vadindavo Skandija). Mes savo kalboje tebeturime „skandinti skausmą ežerėly“.

Sovietiniais (reikėtų sakyti ir rašyti „tarybiniais“, bet čia jau principo reikalas) laikais lietuvių kalba kentėjo nuo rusų kalbos veržimosi, o dabar – nuo anglų kalbos teršalų. Šiandien, atsikratydami tų baisių „vau“ (*wow*) ir „fainas“ (*fine*), iš naujo pajustumė savo kalbos lakštingalą čiulbėjimo užburiantį grožį ir jį sugrąžintume „oho!“,

puiku!“, sugrąžintume „geras, gerai, gražus, gražiai, puikus, puikiai“. Tai kiekvieno lietuvių apsisprendimo reikalas. Tereikia šių teršalų nebevertoti.

Stebėtina, kuo mažiau išprusęs žmogus, tuo labiau didžiuojasi, kad Lietuvoje lietuviškoje šeimoje jo lietuviškai vaikai net namuose kalba angliškai! Pamynę po kojų savo archajiškiausią pasaulyje išlikusią indoeuropiečių kalbą, gręžiasi į daug paprastesnę variantą, ir tuo labai patenkinti. Kokiu nemokša turi būti žmogus, kad didžiūtuosi pakaitalu, kurio niekada tobulai neišmoks, nes tai reikalauja titaniškų pastangų, o savąją motulę – lietuvių kalbą, kuri turėtų būti prilipti prie proto ir širdies, dabar purvinu batu paspiria į užkaborį. Kokiu vardu turėtume pavadinti tokius lietuvių, kurie savo vaikų gerai neišmoks gimtosios kalbos? Juk jie apiplėšia savo vaikus, savo šalį, savo paveldą, savo valstybę – jie griaua valstybingumo pamatus. Plėšia, to nesuprasdami... Susivokę lietuviai tėvai pirmiausia padės tvirtus lietuvių kalbos pamatus, o paskui mokys kitų kalbų. Tik tada vaiko vystymosi raida liks nepažeista, ir jis daug geriau ir greičiau įsisavins kitas kalbas.

O ką sakyti apie kai kuriuos lietuvių emigrantus? Abu tėvai – lietuviai, o vaikų nemoko nei kalbėti, nei rašyti lietuviškai. Grįžta aplankyti senelių, o šie nieko nesupranta, ką jų vaikaičiai vograuja... Taip ir norisi tokiems „lietuvičiams“ priminti Dionizo Poškos nuostabių žodžių: „Garbink tėvišką kalbą ir anos kalbrėdą, nes prigimto liežuvio nemokėti gėda.“ (*Pabaiga – kitame numeryje*)

Kodėl naujoje lietuvių kalbos ir literatūros programoje nutarta sustiprinti rusų literatūros pozicijas, neįtraukiant nė vieno ukrainiečių autoriaus kūrinio?

Dr. Darius Kuolys

„Kodėl naujoje lietuvių kalbos ir literatūros programoje nutarta sustiprinti rusų literatūros pozicijas, neįtraukiant nė vieno ukrainiečių autoriaus kūrinio?“ – paklauskė lituanistai švietimo ir mokslo ministrės ir už

programas atsakingos Nacionalinės švietimo agentūros vadovės.

„Pasaulio literatūros kūrinių atranka vykdyta ne pagal tautinį ar rasinį, bet pagal meniškumo ir svarbos literatūros tradicijai kriterijų“, – griežtai raštu atsakė Nacionalinės

■ Nukelta į 4 p.

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Smurto ir vienadienių sprendimų pasaulyje

Jonas Jasaitis

Rugpjūčio 24 d. Ukraina paminėjo savo Nepriklausomybės dieną. Deja, tą pačią dieną sukako ir Rusijos išsigimėlių sukulto karo pusmetis. Karinės kampanijos deklaruojamas tikslas – sunaikinti ukrainiečių tautą ir Ukrainos valstybę, tačiau jos užmačios siekia daug toliau. Tai labai įžūlus bandymas patikrinti, kaip šių dienų galingieji reaguos į dar vieną Rusijos bandymą įsiviešpatauti visame pasaulyje, priversti visas tautas paklusti Kremliaus chuntos siekiams.

Kasdien perduodami pranešimai apie ukrainiečių namų, mokyklų, gydymo ir kultūros įstaigų, gamyklų ir jų infrastruktūros naikinimą, apie dešimčių civilių žūtis vis labiau darosi panašūs į archyvinės dokumentikos kadrus arba vadinamųjų „veiksmo filmų“ epizodus. Ką reiškia tą dieną įvykdytas geležinkelio stoties bombardavimas, kurio metu žuvo beveik trys dešimtys niekuo dėtų žmonių ir nežinia kiek buvo sužalota? Tačiau televizijos stotys rodo suniokotus, tarsi multiplikaciniame filmuke sulenktus ir apdegusius keleivinio traukinio vagonus. Pasaulis jau visą pusmetį pratinamas prie kraupių smurto vaizdų, lyg užmiršus, kad Rusijos kariaunos pradinis tikslas – visos tautos išžudymas. Kokie tolesni šios nusikaltėlių gaujos tikslai – apie tai visai nekalbama. Tik kartkartėmis praslysta užuominos, kad net gali būti panaudotas branduolinis ginklas, kad „Rusijos imperija neturi sienų“, iš pradžių siekiant įsiviešpatauti „nuo Vladivostoko iki Lisabonos“.

Bet pasaulio galingųjų reakcija vis labiau panašesnė į kino filmų žiūrovų samprotavimus. Kartkartėmis „išreiškiamas susirūpinimas“, kartais dalinamasi įspūdziais, kad vis nesiseka susitarti net dėl kuklaus pasiūlymo bent kiek apriboti Rusijos turto turtuolių viešnages geriausiuose kurortuose. Kažkas vis dar išreiškia viltį, kad ir dėl tokio apribojimo kada nors pavyks susitarti, lyg pamiršus, kad atostogų laikotarpis jau pasibaigė.

Europos Sąjungos vyriausiasis užsienio reikalų ir saugumo politikos įgaliotinis, Europos Komisijos pirmininkės pavaduotojas Žozepas Borėlis (*Josep Borrell Fontelles*) ir šiomis dienomis postringavo, kad Šengeno vizų apribojimas Rusijos piliečiams „nebūtų geras dalykas“. Gal dar ne visi pamiršo, kuo baigėsi paties Ž. Borėlio bandymas aplankyti V. Putiną ir su juo pasitarti? Vienas įtakingiausių Europos Sąjungos užsienio politikos formuotojų iš Maskvos buvo paprasčiausiai, kaip sako rusai, „išpašalvonintas“, nesuvaldinus net įprastinio mandagaus pokalbio. Ne ką geriau Maskvoje sekėsi ir dar aukštesnio diplomatinio rango veikėjui – Jungtinių Tautų generaliniam sekretoriui Antonijui Guterešui (*Antonio Guterres*). Kukliai pasigirti gali tik neseniai perrinktas Prancūzijos prezidentas Emanuelis Makronas (*Emmanuel Jean-Michel Frédéric Macron*), kad n-tą kartą pasikalbėjo su tarptautiniu nusikaltėliu, kad V. Putinas jų pokalbio metu nenumetė ragelio, nors prieš kurį laiką savo pašnekovą apibūdino kaip varlių šlaunelių valgytoją.

Pasaulio tautų gebėjimas stabdyti smurtą labiausiai priklauso nuo pasitikėjimo tarp valdžios ir visuomenės. Bet pastaruosiu metu daugėja reiškinių, kuriuos galima apibūdinti kaip siekį šį pasitikėjimą sumenkinti ir sugriauti. Kažkaip keistai išryškėjo dar nematytas kainų už elektros energiją šuolis. Tarsi tik dabar sužinota, kad šviesią dieną galima primazinti prekybos centrų ar valdžios įstaigų apšvietimą, kad galima sutaupyti suvartojamų dujų kiekį, pripilant nepilną virdulį ryto arbatai. Ar viso to žmonės nedarė iki šiol ir ar tai tikrai sustabdys kainų augimą? Ir pagaliau, ar dabar kažkodėl staiga padaugėjo žmonių, kurie nepatenkinti savo kūnu, t. y. tuo, kad gimė moterimi arba vyru, kad reikėtų išplėsti chirurgines lyties keitimo procedūras? Ar tikrai pastarasis klausimas yra tarp aktualiausių šių dienų žmonių? Tai kas dabar svarbiau: ar siekis, kad tautinių arba tarptautinių konfliktų sprendimui nebebūtų naudojamos karinės priemonės, ar diskusija apie kelias dešimtis kažkieno pramantų lyčių? Ar visa tai nepriemena bandymų sujaukti mąstyseną, nukreipti žmonijos dėmesį nuo pagrindinių strateginių problemų? Ar iš viso pateisinamos diskusijos apie tai, kad juodaodžių gyvybės – svarbesnės

arba aiškinimai, kurios lyties protiniai gebėjimai yra didesni?

Užpylus viešąją erdvę trečiaiečių arba net absurdiškų temų mišraine, strateginių sprendimų paieška nukeliama neribotam laikui arba paskandinama tuščių tauškalų sraute. Tarptautinės organizacijos, kurių tikroji paskirtis yra pasaulio taikos išsaugojimas, technologinės pažangos siekis ir gyvenimo kokybės kėlimas, yra panardinamos į diskusijas dėl formalių reglamentų, taisyklių ir nuostatų, poįstatyminių aktų ir pan. O tuo metu nesprenžiamos strateginės problemos tik gilėja. Ištekliai, kurių prireiks sprendimų paieškai ir įgyvendinimui, bus vis sunkiau surandami. Tai ir lemia kainų augimą ne tik energetinio aprūpinimo sektoriuje, bet ir švietime, sveikatos apsaugoje bei kultūros politikoje.

Užuot iš esmės sprendus esmines gyvenimo kokybės problemas, vėl ir vėl siūloma skatinti migraciją ir tautų maišymąsi. Tačiau kam dar neišku, kad efektyviausius ūkinės pažangos sprendimus galima surasti ir įgyvendinti tik tėvynainių pastangomis. Migracija pirmiausia paliečia jaunimą, neretai dar nespėjusį suvokti, ką reiškia gimtasis kraštas ir prigimtinė kultūra. Bet kai šalis netenka jaunimo – aktyviausios, o neretai ir labiausiai išsilavinusios visuomenės dalies, argi galima tikėtis jos ekonomikos augimo, geresnio apsirūpinimo maistu, tobulesnės sveikatos apsaugos sistemos, racionalaus vietinių išteklių panaudojimo?

Kad ir kaip būtų gaila, bet Vakarų valstybėse šiuo metu nėra išryškėjusių lyderių, kuriems būtų įveikiamos pagrindinės strateginės problemos. Gana taikliai apie tai, kaip susiformavo dabartinė tiek galingiausių valstybių, tiek tarptautinių institucijų požiūrio ir elgsenos sistema, pasisakė tik neseniai iš politikos pasitraukęs Vokietijos visuomenės veikėjas, Lietuvos garbės konsulas baronas Volfgangas fon Štetenas (*Wolfgang von Stetten*). Neseniai paskelbtame interviu jis apžvelgė, kokiomis vertybėmis vadovavosi Vokietijos kancleriai: Helmutas Kolis (*Helmut Josef Michael Kohl*), Gerhardas Šrioderis (*Gerhard Fritz Kurt Schröder*), Angela Merkel (*Angela Dorothea Merkel*), pabrėždamas, kad dabartinis kancleris Olafas Šolcas (*Olaf Scholz*) neturi lyderio savybių.

Pastarajam kancleriui tenka laviruoti tarp valdančiosios koalicijos vadovų ir ieškoti sprendimų itin sudėtingoje Vokietijos ekonominėje ir politinėje situacijoje. Būtent jam teks suvokti, kad V. Putinas, V. Šteteno žodžiais tariant, yra kriminalinis nusikaltėlis. Tačiau dar visai neseniai ne tik Vokietijos ir Prancūzijos, bet ir daugelio kitų Vakarų valstybių politikų pasitikėjo šiuo asmeniu ir laikė jį politiku, su kuriuo galima susitarti. Todėl ir pasigirsta siūlymų Ukrainai net atsisakyti dalies savo teritorijos, nes neva tik taip galima tikėtis nutraukti karą. Tai rodo, kad Europos Sąjungos dabartiniai vadovai nesuvokia Rusijos imperijos susikūrimo aplinkybių ir dabartinių jos siekių. Toliau nuo Ukrainos, ypač kituose žemynuose, esančių šalių visuomenė neanalizuoja nei jau pusmetį trunkančio karo priežasčių, nei pavojaus viso pasaulio saugumui. Todėl ir dabartinės situacijos vertinimai primena kino seanso žiūrovų jauseną – peržiūrėjau ir... pamiršau. Galinga rusiškosios propagandos sistema daro poveikį net tokioms asmenybėms, kaip Romos popiežius, kurio kai kurie pasisakymai jau stulbina.

Bene didžiausią įtaką pasaulio valstybių visuomenei daro tai, kad Vakaruose iki šiol nėra suprasta nei Sovietų Sąjungos atsiradimo, nei Antrojo pasaulinio karo istorija. Šaltiniuose, kuriais remiasi tų šalių švietimo sistemos įstaigose naudojamos istorijos programos, pastarojo šimtmečio istorijos raida nėra išsamiai suvokta. Ten nežinomos nei tikrosios karo priežastys, nei sovietinio režimo siekiai ir visuomenės sąmonės apdoravimo mechanizmai. Net tie vadovai, kurie kažką jau girdėjo apie Holodomorą, masines gyventojų tremtis ir „gulagų“ sistemą bei KGB veiklą, nėra suvokę šių siaubingų kampanijų masto ir prasmės. Todėl jiems taip sunku suprasti Rytų Europos naujuosius lyderius, tarp kurių labiausiai išryškėjo Ukrainos Prezidentas Volodymyras Zelenskis. Šį nesuskalbėjamą labai taikliai nusakė ir baronas V. Štetenas: „Pamenu, kaip jis (E. Makronas) pasakė, kad kai kuriuos regionus Ukraina turėtų atiduoti Rusijai. V. Zelenskis jo perklausė: „Kurios Prancūzijos regionus turite mintyje?“ Praeis dar kažkiek laiko, kol Vakarų lyderiai išmoks suprasti tokius Rytų Europos lyderius, kaip V. Zelenskis. Kad tik šis suvokimas neužtrukėtų per ilgai... ■

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Kas yra jaunas žmogus? Tarptautinės jaunimo dienos proga Seimo Liberalų sąjūdžio frakcijos narys Andrius Bagdonas įregistravo Jaunimo politikos pagrindų įstatymo pataisas, kuriomis siūloma jaunu žmogumi laikyti 14–35 metų asmenį, o ne iki 29 metų imtinai, kaip yra dabar: „Amžiaus tarpnis, apibrėžiantis jauną žmogų, iš esmės yra socialinis susitarimas. Lietuvoje esame sutarę, kad jaunimu laikome asmenis imtinai iki 29 metų, vis dėlto jauna šeima įstatymu įvardijama kaip tokia, kurioje vienas narys yra iki 36 metų amžiaus. Tokios šeimos, pavyzdžiui, gali pasinaudoti valstybės parama, įsigyjant pirmąjį būstą. Išplėtus šiuo metu galiojančią amžiaus ribą, iki kurios asmenis laikome jaunais, suteiktume daugiau galimybių jauniems suaugusiems gauti valstybės lengvatą įsigyjant pirmąjį būstą, sėkmingiau integruotis į darbo rinką, dalyvauti jaunimo mainų, stažuočių, savanorystės programose.“

Nuostata įstatyti jauną žmogų į 14–29 m. amžiaus rėmus priimta 2003 metais. Seimo nario vertinimu, prabėgus beveik dviem dešimtmečiams jauni žmonės pasikeitė. „Todėl kartu turi keistis ir jaunimo politikos teisinis reglamentavimas“, – sako A. Bagdonas.

Europos Sąjungos valstybės, apibrėždamos jaunus asmenis, taiko skirtingus amžiaus tarpnius. Apatinė amžiaus riba daugumoje valstybių narių svyruoja tarp 12–16 metų, viršutinė – tarp 24–35 metų. Aukštesnę, 35 metų amžiaus ribą, yra priėmusios tokios valstybės kaip Graikija, Kipras, Rumunija ir Ukraina.

Minint dalies Sakartvelo teritorijų aneksijos 14-ąsias metines, Seimo Užsienio reikalų komitetas paskelbė pareiškimą, kuriame išreiškė tvirtą paramą Sakartvelo valstybės teritorijos, apibrėžtos jos Konstitucijoje, vientisumui ir tarptautiniu mastu pripažintų sienų neliečiamybei, okupuotus Abchazijos ir Cchinvalio regionus laikydamas neatskiriama Sakartvelo teritorijos dalimi.

Komitetas, konstatuodamas, kad Rusijos Federacija ne tik nevykdo savo įsipareigojimų pagal 2008 m. rugpjūčio 12 d. paliaubų susitarimą, neatitraukdama savo pajėgų iš okupuotų Sakartvelo teritorijų į iki konflikto buvusias pozicijas ir neteisėtai pripažindama savo remiamus marionetinius darinius okupuotoje dalyje, bet ir toliau karinėmis priemonėmis plečia agresijos ribas, pareiškimu pakvietė Jungtinių Tautų Organizaciją, Europos Sąjungą, NATO ir visą tarptautinę bendruomenę stiprinti poveikio priemones Rusijos Federacijai dėl prisiimtų įsipareigojimų vykdymo, ypač dėl įsipareigojimo nutraukti ugnį.

Švenčiant Ukrainos nepriklausomybės dieną, su Rusija besiribojančių šalių parlamentų komitetai pasirašė bendrą pareiškimą, kokių dar būtina imtis sankcijų prieš karą pradėjusią Rusiją. Tokio turinio pareiškimą pasirašė Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos, Suomijos, taip pat Čekijos ir Danijos nacionalinių parlamentų užsienio reikalų komitetų pirmininkai.

Estijos, Latvijos, Lietuvos ir Suomijos parlamentų užsienio reikalų komitetų delegacijos lankėsi Ukrainoje, kad kartu parodytų savo paramą Ukrainai ir geriau suprastų dabartinę karo padėtį šalyje. „Šis vizitas skirtas parodyti paramą Ukrainos žmonėms, kurie labai aukojosi ir aukojasi toliau, kad išsaugotų savo laisvę, teritorinį vientisumą ir demokratiją. Mūsų tikslas – padėti visais įmanomais būdais Ukrainai laimėti karą ir susidoroti su jo pasekmėmis“, – pareiškė keturių šalių parlamentų užsienio reikalų komitetų pirmininkai.

Komitetų pirmininkai pabrėžė, kad agresijos kaina Rusijai turi būti kuo aukštesnė. „Siekdama daryti spaudimą Rusijai, Europos Sąjunga patvirtino septynis sankcijų paketus. Paskutiniame liepos 21 d. įsigaliojusiame sankcijų pakete uždraustas svarbios Rusijos eksporto prekės – Rusijos aukso – importas, o vienam didžiausių Rusijos bankų – „Sberbank“ uždrausta vykdyti sandorius už Rusijos ribų. Bet to nepakanka.

Šiame pareiškime parlamentų nariai ragina euroatlantinę bendruomenę ir jos partnerius skubiai griežtinti ir įgyvendinti visapusiškas sankcijas Rusijos Federacijai, didinti karinę, finansinę, humanitarinę ir diplomatinę paramą Ukrainai. Komitetų pirmininkai kviečia Europos Sąjungos valstybes nares ir kitas Vakarų sąjungininkes nedelsiant stabdyti turizmą iš Rusijos Federacijos ir riboti vizų Rusijos Federacijos piliečiams išdavimą.

KUR EINI, LIETUVOS ŠVIETIME?

Robertas Ramanauskas

Artėja rugsėjo 1-oji ir vėl kirba klausimas, kaip spręsimė švietimo klausimus naujais mokslo metais. 2022 mokslo metų brandos egzaminų sesija pargarsėjo 35 proc. matematikos egzamino neišlaikiusių abiturientų antirekordu. Išimtis tai ar sisteminio pobūdžio problema? Viena-reikšmiškai galima teigti, kad problema yra sisteminė dėl savo nesistemingumo. Skamba dviprasmiškai ir visgi tai – tiesa.

Susiduriame su sisteminė problema, nes daugiau nei du dešimtmečius po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo nesėkmingai ieškoma optimalaus šalies švietimo modelio. Visą šį laiką kiekviena valdančioji dauguma laikė ir tebelaiško savo pareigą švietimą reformuoti. Tačiau kiekvieną kartą tokius sprendimus nulemia ne tikrasis poreikis, o

politinė valia. Valdžios tiesiog nori palikti pėdsaką. Iš čia išplaukia nesistemingumas. Atsakomybę už tai turėtų prisiimti ne tik politikai, bet ir edukologai, švietimo ministerijos specialistai. Kokias esmines klaidas jie daro?

Pirmoji klaida – visos ankstesnės švietimo patirties atmetimas ir užsienio „pažangių“ patirčių vaikymasis. Nesuvokiama, kad švietimas visada neišvengiamai susijęs su kultūrine tradicija, tautos mentalitetu. Svetimų praktikų diegimas, paremtas anglosaksiškos ar skandinavios patirties perėmimu ir dažniausiai imitacinis. Tose šalyse prie jų sistemos buvo eita daug metų, nuosekliai ir atsižvelgiant į situacijos kaitą. Nors tą dažnai neigiamė, esame katalikiškos kultūros ir iš jos išplaukiančio mentaliteto visuomenė, todėl net pažangios protestantiško mentaliteto praktikos mums sunkiai tinka. Pavyzdžiui, kadangi britų visuomenė seniai yra tautiškai įvairi, jų metodikos akivaizdžiai orientuotos į skirtingų patirčių ir nuostatų turinčių asmenų sąveiką. Lietuvos visuomenė yra itin homogeniška, vientisa.

Stebina paviršutiniškumas. Taip besizavint Suomijos švietimo pasiekimais, skatinant į juos lygiuotis, jais sekti, niekas taip ir neišvertė suomių sistemos. Maža to, sąmoningai nutyliama, kad pereiti į aukštesnės pakopos ugdymo programą (pvz., į gimnazijos

lygmenį), Suomijoje gali tik tie, kurie gebėjo peržengti numatytą mokymosi pasiekimų slenkstį. Tokia praktika turi ateiti su Naująja vertinimo sistema, bet tas slenkstis yra toks žemas, toks nedrąsus, kad nespėjus įsisėnėjusios nesimokymo problemos. Valstybinių brandos egzaminų išlaikymo slenkstis taip pat neveikia kaip paskata siekti aukštesnių mokymosi rezultatų.

Žvalgantis į užsienio gerąsias praktikas, vertėtų pamatyti ne tik anglosaksų ir skandinavų, bet kaimynų lenkų, vokiečių, prancūzų patirtis, nes jų mentalitetas ir kultūrinė tradicija yra mums artimesnė.

Antroji klaida – Lietuvos valstybės vaidmuo švietime, jos švietimo politika. Paskaičius partijų rinkimų programų švietimo politikos dalį, esminių skirtumų neišvėlgsime. Nesutariama nebent dėl švietimo tinklo optimizavimo. **Diskusijų dėl turinio nėra.** Trūksta strateginio požiūrio į švietimą. Kur ir kodėl eina Lietuva, kokias ambicijas sau kelia ir kokių priedaidų turi joms įgyvendinti? Iš to turėtų kilti švietimo kaitos tikslai. Kol valdančioji dauguma nepradės elgtis kaip suverenos valstybės valdžia, o tik orientuos į Europos fondų teikiamų lėšų išsavinimą, pažangą švietime galime pamiršti.

Daugelis naujovių ateina kaip trumpalaikiai projektai. Keičiasi projektai, keičiasi

kryptis. Taip yra nutikę su bendrojo ir vidurinio ugdymo programomis. Jų rengėjai iš esmės atėjo, laimėdami viešųjų pirkimų konkursą be konkurentų ir vadovaudamiesi savo pačių supratimu, o ne valstybės užsakymu, kurio būta tik tiek, kiek naujosiose švietimo gairėse atsispindėjo tarptautinės rekomendacijos.

Valstybė, kuri siekia esminių teigiamų pokyčių, gerbia save ir piliečius, turėjo šiam darbui surinkti iškiliausius edukologus ir mokytojus dalykininkus. Praktika buvo kitokia. Kritika ir siūlymai, kuriuos mokslininkai ir mokytojai teikė programų rengėjams, tebuvo procedūrinis demokratinės diskusijos imitavimas. Svarbiausia, kad nebuvo pasiekta jokių dalykinių ryšių tarp atskirų programų, išskyrus ugdomas kompetencijas, bei ignoruotas esminis klausimas – ką gi rengiamės išugdyti? Kol kas ugdome vartotoją, kandidatą studijuoti universitete, o ne Lietuvai dirbti ir ją ginti pasirengusį pilietį. Su tokia vertybine sistema vargu ar galima tikėtis tvarios Lietuvos ateities.

Valstybės politikos trūksta ir švietimo finansavime. Švietimas yra skurdus, pradedant atlygiu už mokytojų (pedagogų) darbą ir baigiant įvairių švietimo problemų sprendimu. Akivaizdus to pavyzdys yra mokinių su specialiaisiais poreikiais ir patiriančių mokymosi sunkumų integravimas į bendrojo lavinimo mokyklas. Trūksta lėšų mokytojo (arba tokio mokinio) padėjėjams samdyti. Dauguma jų neturi tinkamo profesinio pasirengimo tokiam darbui. Nuolat kalbama apie skaitmeninių technologijų diegimą, bet neperkama ir neadaptuojama (pagal kalbą ir ugdymo programą) tikrai puiki užsienio produkcija, o savos gamybos gebama suprogramuoti tik virtualaus popieriaus lygmeniu su minimaliu interaktyvumu ir vizualizacijos lygmeniu. Liberali vadovėlių rinka tarnauja leidėjų verslui, pataikauja vartotojui mokiniui, tačiau konkurencija neperkelia į Nacionalinio konkurso geriausiems vadovėliams parengti lygmenį. Visada kelia pavydą angliški vadovėliai jų parengimo ir infrastruktūros su jais dirbti lygiu bei kokybe.

Prie švietimo politikos problemos galima priskirti ir mokytojų (pedagogų) kvalifikaciją, karjeros galimybes. Kvalifikacijos kėlimas nuėjo pinigų išsavinimo, eklektiškos decentralizacijos ir įvairių mokymų sertifikatų kolekcionavimo keliu. Neišspręsta nė viena aktuali švietimui problema, kad ir prasti Lietuvos mokinių pasiekimai tarptautiniuose tyrimuose. Mokytojo karjeros ateityje išvis nebus, kas dar labiau atbaidys jaunimą nuo šios profesijos, o „kadrų kaita“ ugdymo įstaigose taps neišsprendžiama problema. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pateiktas karjeros modelis uždeda papildomų funkcijų pedagogams, didina jų profesinės veiklos kontrolės lygį ir jo biurokratizavimą, o per savivaldybėms nustatytas pedagogų kategorijos kvotas neilks net priedaidų profesinei karjerai ir su susijusiam finansiniam dirbančio pedagogo suinteresuotumui. Ne paskutinėje vietoje yra ir formulė, pagal kurią pagrindinio ugdymo programa užbaigiama gimnazijoje, praktiškai tiesiog pereinant iš progimnazijos į aukštesnę pakopą be jokių reikalavimų atitikties.

Trečioji problema – Lietuvos visuomenės požiūris į švietimą. Mokykla ir mokytojas yra demonizuoti. Tai viena populiariausių temų spaudoje ir socialiniuose

Kodėl naujoje lietuvių kalbos ir literatūros programoje nutarta sustiprinti rusų literatūros pozicijas, neįtraukiant nė vieno ukrainiečių autoriaus kūrinio?

Atkelta iš 2 p.

švietimo agentūros vadovė. **Ir pasakė netiesą.** Akivaizdu, kad pasaulio literatūros kūri-

niai programos projekte atrinkti ir pagal tautinį, ir pagal rasinį kriterijų. Ir tai neišvengiama, nes būtent tokios atrankos reikalavimas minimas „svarbos literatūros tradicijai kriterijus“. Juk kalbama ne apie Kinijos, Indijos ar Afrikos tautų, o apie Vakarų „literatūros tradiciją“.

Nerasime programoje nei Li Bo, nei Du Fu, nei Diopo, nei Katebo... Ir, matyt, be jų mokyklinė lietuvių kalbos ir literatūros programa gali išsiversti. Bet ar tikrai joje negalėtų atsirasti vietos ukrainiečių literatūros klasikui Tarasui Ševčenkai? Kad ir vietoj pasakėčių rašytojo Ivano Krylovo?

O gal tarp programoje išvardintų šiuo-

laikinių lietuvių rašytojų Justino Žilinsko, Dvilės Bagdonaitės, Andriaus Tapino, Laurros Kromalcaitės, Gyčio Norvilo, Dvilės Kuzminskaitės, Mindaugo Valiuko bei kitų galėtų įsiterpti ir Serhijus Žadanas, vienas ryškiausių šių dienų ukrainiečių poetų?

Beje, į klausimą, kodėl, atrenkant programoje siūlomus lietuvių literatūros tekstus, nelieka estetinių ir semantinių verčių, kodėl laikomasi principo, kad viskas yra vienodai vertinga – ir daugelio kartų pasaulėvoką veikęs klasikos kūrinys, ir pradedančio rašytojo pirmoji knyga, Nacionalinės švietimo agentūros vadovė taip ir neatsakė. ■

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Atkelta iš 3 p.

Atkurti Ukrainą. Lietuvos Seimo Užsienio reikalų komiteto delegacija kartu su Latvijos, Estijos, Suomijos parlamentų užsienio reikalų komitetų delegacijomis lankėsi Ukrainos Radoje, kur susitiko su parlamento komitetų pirmininkais ir kitais atstovais. Šiandien jungtinė parlamentarų delegacija tęsia vizitą, lankosi Borodiankoje, Bučoje, Irpinėje.

Parlamentarės Laimos Andrikenės teigimu, V. Putino nusiaubta Ukraina turi būti atstatyta kiek įmanoma greičiau. Seimo narė teigė, kad Baltijos valstybių visokeriopa parama ukrainiečiams yra pavyzdys kitoms Europos valstybėms, kaip reikėtų remti Ukrainą: „Lietuva jau dalyvauja Ukrainos atstatymo darbuose. Ukrainai reikalinga visokeriopa pagalba – karinė, humanitarinė, medicininė, politinė, finansinė, diplomatinė.“ ■

Europos valstybių užsienio reikalų komitetų delegacijos vizitas Ukrainos Radoje 2022 m. rugpjūčio 25 d. Dr. Laimos Andrikenės archyvo nuotrauka

DĖL VICEMINISTRĖS AGNĖS KUDARAUSKIENĖS

Seimo Demokratų frakcijos „Vardan Lietuvos“ atstovus ir kitus parlamentarų pasiekė Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (ŠMSM) darbuotojų nepasirašytas laiškas, kuriuo prašoma atkreipti dėmesį į viceministrės Agnės Kudarauskienės, atsakingos už profesinį mokymą ir suaugusiųjų švietimą, tinkamumą eiti šias pareigas. Minėtame laiške rašoma, kad ŠMSM viceministrės A. Kudarauskienės iniciatyva šiuo metu buldozerio principu yra stumiami visos Lietuvos profesinio mokymo reforma, kurios tikslas – kuo labiau sustiprinti verslo atstovų galias profesiniame mokyme, įgalinti modernius mokymo centrus dirbti ne mokymo, o masinės gamybos tikslais, pigiai supirkti „neberekalingus“ mokytojų pastatus ir žemės sklypus patraukliausiose Lietuvos miestų vietose.

Teigiama, kad stambus verslas, pasinaudodamas pilkąja Lietuvos profesinio mokymo zona, naudojami valstybės ir Europos

Prof. habil. dr. Vilija Targamadžė. Seimo kanceliarijos archyvo nuotr.

Sąjungos ištekliams, grobsto nekilnojamoji turtą, vykdo sau naudingas reformas veidamas korupciniais metodais. Pasak Demokratų frakcijos „Vardan Lietuvos“ narės prof. habil. dr. Vilijos Targamadžės, ŠMSM inicijuojama profesinio mokymo pertvarka jau nebe pirmą kartą kelia daugybę klausimų, o pasirodžiusi ikiteisminio tyrimo

informacija dar labiau verčia sunerimti dėl viceministrės A. Kudarauskienės skaidraus ir profesionalaus darbo.

„Profesinių mokymo mokyklų tinklo optimizavimas iš esmės grindžiamas mokyklų sujungimu, dažnu atveju – nepakankamai aiškiu, taip pat yra ir dėl organizuojamo „vieno langelio“ principo, kitų pertvarkų. Nėra aišku, koks bus profesinio rengimo centrų likimas, kas taps jų dalininkais, kaip šiais centrais bus disponuojama. Nerimą sustiprino ir Seimo nariams atsiųsta informacija apie viceministrės galimą neskaidrų dalyvavimą tam tikrose Karaliaus Mindaugo profesinio mokymo centro veiklose, kurios aprašytos ikiteisminiame tyrime. Todėl būtina išsiaiškinti, ar viskas šiuo metu yra skaidriai daroma profesiniame mokyme“, – teigia parlamentarė prof. habil. dr. V. Targamadžė.

Laiško autoriai pasidalijo informacija, kad prieš keletą metų Finansinių nusikaltimų

tarnyba kaip liudytoją apklausė A. Kudarauskienę ikiteisminiame tyrime dėl galimo turto išvaistymo, sukčiavimo, dokumento suklastojimo ir piktnaudžiavimo Karaliaus Mindaugo profesinio mokymo centre, kuriame tuo metu ji dirbo. Prisistatyti dėl galimo susidorojimo neparozę ministerijos darbuotojai pažymėjo, kad viceministrei A. Kudarauskienei puikiai žinoma „atkatų“ sistema, valstybės pinigų pasisavinimas, fiktyvus mokymasis, nelegalus naudojimas valstybės apmokamomis paslaugomis ir kt. Be to, teigiama, kad viceministrė taip pat geba daryti spaudimą žmonėms, jais manipuluoti, o kurie netinka jos neaiškių schemų įgyvendinimui – pašalinti.

Atsižvelgdami į gautą informaciją, Demokratų frakcijos „Vardan Lietuvos“ nariai Seimo rudens sesijos pradžioje ketina kviesti pokalbio viceministrę A. Kudarauskienę, kad būtų atsakyta į kylančius klausimus dėl jos veiklos ir tinkamumo eiti pareigas. ■

APLINKOSAUGOS TYRIMAI

Lietuvos upių ir upelių vandens kokybė – ir namų savininkų rankose

Doc. dr. Giedrė Kacienė

Paviršinio vandens telkiniai yra vienas svarbiausių Lietuvos gamtos išteklių – mūsų šalis gali džiaugtis gana tankiu upių ir upelių tinklu bei ežerų gausa. Įstojus į Europos Sąjungą (ES), Lietuva priėmė svarbiausią paviršinio ir gruntinio vandens kokybės valdymo dokumentą – ES Vandens Direktyvą 2000/60/EC. Vienas iš pagrindinių šio teisės akto keliamų tikslų – pasiekti ir išlaikyti gerą vandens telkinių būklę. Paviršinio vandens telkiniuose gyvenančių organizmų gausos ir įvairovės pokyčiai turėtų būti nedideli, o vandens kokybės rodiklių vertės nedaug skirtis nuo atitinkamų žmogaus netrikdomų vandens telkinių.

Kaip sekasi Lietuvai gerinti ir palaikyti vandens telkinių kokybę? Kas lemia jų užterštumą ir kokie teršalai aptinkami dažniausiai? Šios srities tyrimus jau ne vienerius metus atlieka Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Aplinkotyros katedros dėstytojai, mokslininkai ir studentai.

Prasčiausia situacija – prie dirbamų laukų

Paviršinių vandens telkinių būklę dažniausiai bloginančius teršalus galima skirstyti į dvi grupes – biogenines (maistines, biologinės kilmės) medžiagas bei toksiškus, neretai žmogaus susintetintus ar su įvairia žmogaus veikla susijusius junginius. Pirmajai grupei priklauso natūralūs organiniai junginiai – organizmų veiklos ar jų irimo likučiai bei neorganinės augalų ir dumblių maistinės medžiagos, daugiausia azoto ir fosforo jonai – amonis, nitratai, fosfatai. Antroji grupė yra labai plati, apima didelę

įvairovę patvariųjų organinių teršalų (naftos likučių, pesticidų, dioksinų, policiklinių aromatinių angliavandenilių ir kt.) bei keletą sunkiųjų metalų.

Gana įvairi Lietuvos paviršinio vandens telkinių ekologinė situacija daugiausia priklauso nuo žemėnaudos pobūdžio. Miškingų regionų – Aukštaitijos, Dzūkijos, Žemaitijos, upėms ir ežerams būdinga gera ir labai gera ekologinė būklė. Daug prastesnė situacija yra Vidurio ir Šiaurės Lietuvoje – derlingi Vidurio Lietuvos ir Mūšos–Nemunėlio žemumų dirvožemiai lemia intensyvią žemdirbystę šiuose regionuose. Žemės ūkyje naudojamos trąšos nesunkiai išplaunamos, ypač liūčių ir pavasarinio polaidžio metu. Neorganiniai azoto junginiai prastai adsorbuojasi ant dirvožemio ir molio dalelių, tad greitai patenka į upes bei upelius, kurių tinklas šiose vietovėse yra gana tankus.

Tačiau, vertindami ilgalaikes tendencijas, galime džiaugtis ir tam tikrais aspektais gerėjančia Lietuvos upių ekologine būkle – daugelyje upių mažėja maistinių medžiagų, pavyzdžiui, amonio, koncentracija. Tai lemia tankėjantis savivaldybei ir privatiems asme-

Marvelės upelis Kamšos botaniniame-zoologiniame draustinyje

Dr. Giedrė Kacienė su studentais praktikos metu

nims priklausančių buitinių nuotekų valymo įrenginių tinklas, gerėjanti nuotekų valymo kokybė. Lietuvos upių užterštumas sunkiais metalais taip pat kasmet vis mažėja. Padidėjusios sunkiųjų metalų (dažniausiai nikelio, švino, vario, chromo) koncentracijos vis dar aptinkamos Nemune žemiau Vilniaus ir žemupyje, Neryje žemiau Kauno, Lietuvos pajūrio upių žemupiuose.

Teršia buitiniams nuotekomis

Deja, mažųjų upelių, tekančių per miesto teritorijas ar žemės ūkio laukus, būklė yra labai prasta. Aplinkotyros katedroje atlikti tyrimai rodo smarkiai padidėjusią taršą kai kuriais sunkiais metalais bei maistinėmis

■ Nukelta į 6 p.

Kur eini, Lietuvos švietime?

■ Atkelta iš 4 p.

tinkluose, ypač suaktyvėjanti tokiais atvejais, kaip matematikos brandos egzamino fiasko arba prakalbus apie korepetitorius. Pastarųjų dažniausiai prireikia tiems, kurie dėl nesimokymo turi labai daug spragų, o valstybiniai egzaminai būna ant nosies. **Nesimokymo ir pamokų nelankymo Lietuvoje niekas nelaiko kritine prastų mokymosi pasiekimų priežastimi.** Kalti lieka mokytojai, kurie nesugebėjo mokinio „užnorinti“. Tėvai dažniausiai nelinkę prisiimti atsakomybės už savo vaiko mokymosi pasiekimus, jie „šokdina“ mokytojus ir administracijas, išsireikalaudami reikiamo įvertinimo. Šiuo atveju visi įstatymai ir mokyklų vadovų politika yra labiau tėvų pusėje, o mokesčių mokėtojų (t. y. pačių mokinių tėvų) švietimui skirtos lėšos lieka iššvaistomos. Tikrojo ir būtino bendradarbiavimo tarp tėvų ir mokytojų nėra.

Visuomenė nežino, ko jai tikėtis iš švietimo. Plinta požiūris, kad reikia socializacijos, vaikų užėmimo, kad tik jiems būtų įdomu ir

jie nekvaršintų galvos tėveliams. Iš dalies nesimokymas ir motyvacijos mokytis neturėjimas kyla ir iš vaiko pervargimo. Šalia tikrai nemažo mokymosi krūvio vaikai tėvų iniciatyva grūdami į būrelius, dailės, muzikos ar sporto mokyklas. Augantis organizmas, bręstanti psichika nepakelia tėvų lūkesčių. Vaikui nebelieka laiko pabūti su savimi ir jėgų mokytis. Įvairios su švietimu susijusios indoktrinacijos dezorientuoja.

Pasakymai, kad vaikas turi nuspręsti, ko turi mokytis, arba kad žinios nereikalingos, nes visada galima „pasigooglinti“, žlugdo mokymosi poreikį. Progresyvistinis požiūris į ugdymąsi nukreiptas į vaiko dažnai neįsisąmonintų ar primestų įgeidžių tenkinimą, veda šiuolaikinį švietimą į aklavietę. Tai nepripažįstama. Tad kur eini, Lietuvos švietime? Lietuvos ateitis, J. Marcinkevičiaus žodžiais, vaiko mokyklų koridoriais. Lietuvai žūtūtinai reikalinga mesti trumpalaikes madas ir parinkti šiai ateičiai kryptį. *Autorius yra Istorijos mokytojų asociacijos vadovas, Nacionalinio susivienijimo valdybos narys*

VGTU ABSOLVENTŲ KELIAI

Karinės oro pajėgos Pokalbis su pulkininku Antanu Matučiu

Kasdien gauname vis daugiau informacijos apie nuo šių metų vasario Rusijos pradėtą Ukrainos užpuolimą. Pasaulis suvokia, kokios svarbios yra karinės oro pajėgos (KOP) karo akivaizdoje, nes jų veikla lemia sausumos ir jūrų pajėgų saugumą. Šios pajėgos yra vienos svarbiausių, siekiant užtikrinti ir visos valstybės saugumą. Karo atveju būtent jos suteiktų vertingos strateginės informacijos. Pagrindiniai KOP tikslai: valstybės oro erdvės kontrolė ir gynyba, parama sausumos ir jūrų pajėgoms, paieška, gelbėjimo ir specialiųjų operacijų vykdymas, krovinių ir žmonių pervežimas. Lietuvos KOP bendradarbiauja su NATO ir kitų šalių karinėmis oro pajėgomis.

Permainos Lietuvos karinėse oro pajėgose

Šių metų birželio 28-ąją KOP vadą pulkininką Dainių Gužą pakeitęs pulkininkas Antanas Matutis savo karjerą pradėjo 1999 m., Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU – VILNIUS TECH) Antano Gustaičio Aviacijos institute įgijęs komercinės aviacijos piloto licenciją bei diplomuoto inžinieriaus-lakūno specialybę. Po studijų jis apsisprendė dirbti karinėse pajėgose: „Prieš pradėdamas tarnybą, galvojau apie trans-

KOP vadas, pulkininkas Antanas Matutis.
Antano Gedrimo nuotr.

porto aviacijos piloto kelią, tačiau tuo metu labai trūko sraigtasparnių lakūnų. Tai buvo vienintelė galimybė tapti karinėse aviacijos lakūnu. 1999 m., prieš pat Kalėdas, pirmą kartą stovėjau rikiuotėje Šiauliuose, pirmojoje Aviacijos bazėje. Šiandien dėl šio pasirinkimo nesigailiu. Karjeros pradžia buvo labai įdomi, reikėjo naujų pilotavimo įgūdžių.“

Naujasis KOP vadas atkreipia dėmesį, kad yra atsakingas už keletą skirtingų dalykų: „Aviacijos bazė yra karinis aerodromas, veikiantis 24 val. per parą, turintis daug įvairių tarnybų. Šios tarnybos užtikrina kilimo ir tūpimo takų priežiūrą, orlaivių aprūpinimą

degalais, pakrovimą, iškrovimą, krovinių pakavimą, navigacinių įrenginių ir ryšio sistemų priežiūrą. Kita dalis – užduočių vykdymas kariniais orlaiviais: karių ir krovinių transportavimas, VIP klientų skraidinimas, vykdoma paieška ir gelbėjimas bei daugelis kitokių karinių užduočių. Kad šie orlaiviai galėtų vykdyti skrydžius, reikalinga kasdienė orlaivių priežiūra. Tai Aviacijos bazei skirtos užduotys ir būtent vadas atsako už jų vykdymą. Vienas žmogus negali būti visų dalykų žinovas ir specialistas, todėl šiame darbe reikia komandos.“ A. Matutis atkreipia dėmesį, kad pagrindinė vado užduotis – geros komandos formavimas ir procesų valdymas. Be to, naujasis vadas – lakūnas, dalyvaujantis įvairiuose mokymuose, kad palaikytų turimą kvalifikaciją, vykdytų treniruočių ir karinius skrydžius su kitais sraigtasparnių lakūnais.

Ko reikia, norint dirbti Karinėse oro pajėgose?

Pastaruoju metu KOP itin sparčiai modernizuojamos. Vis dažniau įsigyjama naujos ginkluotės sistemos, ryšių ir valdymo

įranga, radarai, tobulinama infrastruktūra. Kariai tampa pajėgesni bendradarbiauti su sąjungininkais ir savarankiškai ginti savo kraštą, padėti žmonėms nelaimių metu. „Norint dirbti KOP, reikia visko po truputį. Kai kas, matyt, duota gamtos, kai kurias savybes išsiugdžiau tarnyboje. Bet kuriam kariui reikia atsparumo stresui, lojalumo savo šaliai ir duotai priesaikai, pasiaukojimo. Kartais reikia gebėti aukoti savo asmeninius ir šeimos interesus, teikiant pirmenybę tarnybai“, – dalijasi naujasis KOP vadas.

Norintiems pradėti karjeros kelią aviacijos srityje sudarytos puikios galimybės, nesvarbu, kuri kryptis labiau domina – civilinė ar karinė. VGTU Antano Gustaičio aviacijos institute rengiami orlaivių pilotai, aviacinės mechanikos inžinieriai, avionikai bei skrydžių valdymo specialistai. Pastarųjų stygius itin juntamas dabar, šiltuoju metų laiku, kai padaugėja skrydžių į užsienio šalis.

Antano Gustaičio aviacijos institutas aktyviai bendradarbiauja ir su Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, kurios kariai studijuoja aviacijos mokslo specialybes aviacijos institute, taip stiprinant KOP pajėgumą visoje Lietuvoje. *Parengta pagal VGTU komunikacijos projektų vadovės N. Černiauskaitės pranešimą* ■

SUKAKTYS

SU MOKSLO IR ŽINIŲ ŠVIESA ŠIRDYJE

Juozas Skomskis

Profesorė Marijona Barkauskaitė – Lietuvos edukologė, habilituota socialinių mokslų daktarė. Gimusi rugsėjo 1-ąją Šukiškiuose, Kelmės apskrityje. Jos gyvenimą lydinti Mokslo ir žinių diena šiemet – aštuoniasdešimtoji...

M. Barkauskaitė 1962 m., baigusi Šiaulių pedagoginio instituto Pedagogikos fakultetą, įgijo pradinių klasių mokytojo specialybę. Dirbo Kauno vidurinėse mokyklose, internatuose. Pakviesta dirbti Pedagogikos mokslinio tyrimo institute, po kurio laiko tapo jo Mokslinės tarybos pirmininke. Vėliau ji – Vilniaus pedagoginio instituto prorektorė, Lietuvos edukologijos universiteto Edukologijos katedros vedėja. 1990–1995 m. – aktyvi švietimo sistemos strategijos ir politikos kūrimo bei įgyvendinimo proceso dalyvė. 1990 m. M. Barkauskaitė paskirta Vilniaus miesto švietimo skyriaus vedėja. 1993 m. – kultūros ir švietimo viceministrė. 2008 – Lietuvos švietimo tarybos pirmininkė. LEU mokslo darbų žurnalo „Pedagogika“ vyriausioji redaktorė. Jaunimo mokyklų steigėja, SOS vaikų kaimų Lietuvoje draugijos valdybos pirmininkė, ugdymo proceso koncepcijos rengėja, mokymo programų bendraautorė.

Mokslo darbo sritys: asmenybės ugdymo problemos įvairių tipų ugdymo institucijose, ypatingą dėmesį skiriant paauglystei ir mokytojų rengimui. Jos bibliografijoje – keturios monografijos.

Šviesa mūsų languos

Profesorės svetingų namų Vilniaus naujamiestyje archyve pagarbiai saugoma

Šadbarų kaimo bibliotekininkės Dalios Galbuogienės parengta kraštotyrinė Šukiškių apybraiža „Išmiręs savanorių kaimas“, kurioje įamžinti 1918–1920 metų Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės kovų savanorio

Jono Barkausko ir kitų jo bendražygių likimai – nuo atsikraustymo iš Sūduvos lygumų iki 1995 m. birželio sekmadienio, kai į Šukiškių kaimą, į didžiąją šventę iš visos Lietuvos susirinko buvusių savanorių vaikai

ir kiti jų palikuonys. Tada buvo pagerbtas šviesus tėvynės gynėjų atminimas. Visų rūpesčiu pastatytas ažuolo kryžius, į kurį įmūrytas senųjų kapinių dar savanorio Jono ■ Nukelta | 7 p.

APLINKOSAUGOS TYRIMAI

Lietuvos upių ir upelių vandens kokybė – ir namų savininkų rankose

■ Atkelta iš 5 p.

medžiagomis Kauno miesto upelių, į kuriuos patenka lietaus nuotekos (Vėžpievyje, Girstupyje, Sėmenoje), dugno nuosėdose. Dauguma nedidelių Kauno miesto upelių teka per gyvenamuosius rajonus, miško parkus, miesto žaliąsias erdves ar netgi saugomas teritorijas (pavyzdžiui, Veršvas ir Marvelė).

Regioninis aplinkos apsaugos departamentas reguliariai sulaukia susirūpinusių vandens užterštumu gyventojų skundų. Deja, minėtoje ES Vandens direktyvoje numatytas monitoringas, taigi ir geros būklės stebėjimas bei palaikymas, privalomas tik vidutinio dydžio ir didelėms upėms. Tuo tarpu mažesni upeliai paliekami savivaldybių vykdomo monitoringo priežiūrai, jiems netaikomas direktyvos reikalavimas užtikrinti gerą ekologinę būklę. Europos mokslininkai tai laiko spraga vandens išteklių valdyme, nes nemaža dalis didžiosiomis upėmis plukdomų teršalų atnešama būtent iš

baseino aukštupiuose esančių upelių.

Kas labiausiai kaltas dėl itin prastos miesto aplinkoje esančių upelių būklės? Buitinės ir dalis paviršinių nuotekų išvaloma kelių pakopų valymo įrenginiuose Kauno nuotekų valykloje. AB „Kauno vandenys“ teigimu, tarptautinių projektų metu įrenginiai modernizuojami siekiant pagerinti valymo efektyvumą, optimizuoti energijos sąnaudas. Tačiau Kaune ir priemiestiniame rajone vis dar yra tūkstančiai namų ūkių, neprišijungusių prie centrinės nuotekų valymo sistemos. Nemažai tokių ūkių yra Aleksote, Akademijoje, Ringauduose, Vilijampolėje, Žemuosiuose Šančiuose. Įmonės teigimu, neretai nustatomi atvejai, kai gyventojai savarankiškai tvarkomas buitines nuotekas naveda į paviršinių nuotekų surinkimo tinklus, kuriais teršalai dažniausiai keliauja į Kauno miesto upes ir upelius. Kai kuriais atvejais, jei gruntas yra laidus, teršalai savaime filtruojasi per nuotekų šulinių dugnus (pvz., Žemųjų

Šančių, Vilijampolės, Lampėdžių rajonuose), teršia gruntinius vandenis ir patenka į artimiausius vandens telkinius.

Taigi, džiaugiantis vandens telkinių teikiama nauda ir malonumais, rūpinantis jų būkle ir vandens kokybe, nevalia pamiršti ir asmeninės atsakomybės. Džiugina tai, kad VDU Aplinkotyros katedroje vis daugėja studentų, pasirenkančių aplinkotyros krypties studijas ne vien dėl karjeros galimybių ar aukštosios mokyklos diplomo, bet ir dėl savo ekologinių pažiūrų, meilės gamtai bei siekio pačiam prisidėti prie gerųjų pokyčių savo mieste, Lietuvoje, o galbūt ir pasaulyje. Tik sąmoningų, aplinkos problemas išmanančių ir aplinkos kokybę suinteresuotų gyventojų dėka įmanoma pasiekti, kad vandens telkiniai būtų sveiki ir teiktų visapusišką naudą. *Autorė yra VDU Gamtos mokslų fakulteto Aplinkotyros katedros docentė, mokslo darbuotoja* ■

SU MOKSLO IR ŽINIŲ ŠVIESA ŠIRDYJE

■ Atkelta iš 6 p.

Barkausko statyto, praeityje nugriauto, bet iki šiolei išsaugoto kryžiaus akmuo. Graži, jautri iškilmių diena baigėsi viešnagė šešis dešimtmečius veikusioje Ramoniškio pagrindinėje mokykloje. O šio savo jubiliejinį metų pavasario Motinos dieną profesorė Marijona Barkauskaitė su šeima aplankė tėvų kapus ir jų švento atminimo kryžių. Tik gaila ir skaudu – mokykla uždaryta...

„Kai negali praeiti abejingas pro verkiančią žemę, medį, žmogų; kai nori darbais ir mintimis aprėpti tai, kas neaprepiama. Kai nuolat trūksta valandos, dienos, metų. Kai sunku pakelti ir protu įvertinti plintantį abejingumą darbui, pareigai, tėvams, net savo vaikams, negailestingam metų bėgime sustoji ir bandai atrasti tuos jausmus ir neleidžia išsekti. Gyvenime su troškuliu gerta iš daugelio šaltinių: pirmosios mokytojos, klases vadovės, bendradarbių, draugų, brolių ir sesių, vyro ir dukrų... Mąstai, kas svarbiausia, ir staiga suvoki, kad viskas prilygsta tik intakams, kurie pripildo pagrindų pagrindą – mano Mamutės ir Tėtės šaltinio skaidrų ir šventą vandenį, kurį gerdami suvokėm savo gyvenimo paskirtį ir prasmę...“

Taip profesorė Marija Barkauskaitė-Juodkienė pradėjo savo rašinį, skirtą tėvams, jų gražiam, garbingam gyvenimui, santarvei su savaisiais ir kaimynais, šeimos auklėjimo principams ir vertybėms, šviesiam protėvių atminimui. Ir ši savo širdies balsą taip gražiai ir prasmingai pavadino „Šviesa mūsų languos“.

„Mamutės Gabrielės, nuo vaikystės našlaitės, ir Tėtės meilės, sesių ir brolių apsuptyje užauginta, mokytojų ir dėstytojų mokyta ir ugdyta, sugebėjau savyje sutalpinti vertybines nuostatas, gebėjimus, profesines kompetencijas, reikalingas atlikti pedagogo, dėstytojo misijai – ugdyti Lietuvos tautos, valstybės pilietį. To siekti buvo labai sunku, nepritariant sovietinei sistemai. Sunkiausia buvo savo nuostatomis, elgesiu, nerašytais ir garsiai nesakytai žodžiais perteikti studentams tautos gimtosios kalbos, kultūros, tikėjimo, vilties ir stiprybės jausmus... Tai mane užgrūdino, subrandino ryžtą be valdiškų titulu siekti profesionalaus humaniškumo akademinėje veikloje.“

Šalia nuostabių draugų, kolegų – Antano Mockaus, Vlado Rajecko, Antaninos ir Donato Grabauskų, artimųjų atramos – nepasiekiamos siekiamybės stulpais išliko habilituota daktarė Meilė Lukšienė ir profesorius Jonas Laužikas. Dr. M. Lukšienės dažnai kartojama nuostata: „Jeigu nenorime būti paskutinieji Europoje, privalome susitelkti į švietimą, kaip lemiančią ateitį investiciją.“ Tautos ir žmogiškumo šerdies išsaugojimas – principinė švietimo sistemos nuostata ir paskirtis. Švietimas – tai savo valstybės, visuomenės kūrimas, jos išlikimo ir stiprybės garantas. Dar 1987 m. mes, Pedagogikos mokslinio tyrimo institute „aptūpė“ M. Lukšienę, kūrėme Tautinės mokyklos koncepciją, pagrindinius Lietuvos švietimo reformos strateginius dokumentus.

„Prof. Jonas Laužikas įtvirtino, teoriškai ir praktiškai įrodė, kad asmenybės ugdyme kiekvienas mokytojas – kūrėjas ir mokinio, būsimo kūrėjo, susitikimas yra lygiai reikšmingas abiem pusėms. Šios asmenybės visais požūriais man buvo siekimo startas, kurio, žinojau, niekuomet nepasieksiu. Bet mano dėmesys šiems autoritetams, jų pristatymas būsiamiems mokytojams ir kolegoms buvo

Prof. Marijona Barkauskaitė

vienas svarbiausių įsipareigojimų. Parengtos knygos, straipsniai, paskaitos, atidarytos vardinės auditorijos ir kt. – tai šventas noras, kad juos pažintų ir taptų jų vertybių puoselėtojais“, – kalba profesorė M. Barkauskaitė, atskleidama pluoštą rankraščių, straipsnių, interviu spaudai apie europietiška, Vakarų vertybėmis grindžiamą Švietimo koncepciją, apie būtinybę kuo aktyviau didinti mokytojo prestižą, puoselėti jo autoritetą. Apie Tarpautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijų ekspertų išvadas, kad 1992 m. patvirtinta Lietuvos švietimo koncepcija yra tvirtas ir ilgaamžis pagrindas kitoms reformoms.

Greta profesorės pranešimų mokslinėms, jubiliejinėms dr. Meilės Lukšienės ir prof. Jono Laužiko konferencijoms randame ir jų raštų bei edukacinės veiklos analizės įžvalgų: „M. Lukšienės idėjos dabarties ugdymo kontekstuose“, M. Lukšienės studijų „Laiko prasmės“, „Jono Biliūno gyvenimas ir kūryba“ tvarybių vertybių ištakų studija. „M. Lukšienė: Laiko ženklai“ – taip M. Barkauskaitė pavadina straipsnį, kuriame, remdamasi 9–19 metų amžiaus Meilės Matjošaitytės-Lukšienės dienoraščiais, ji kelia šeimos, draugų, mokytojų, laisvės, rūpesčio kitu, pagalbos, mokslo siekio, tautiškumo, atsakomybės, įsipareigojimo vertybių įtaką asmenybės brandai.

„Laisvė, protas, kūryba – ugdymo procese turi sudaryti nedalomą vienvė. Tai profesorius Jono Laužiko credo.“ O pranešime Lietuvos Respublikos Prezidentūroje surengtame mokytojų sambūryje M. Barkauskaitė, tuometinė Vilniaus miesto Švietimo skyriaus vedėja, klausia, ar pajėgsime Lietuvos mokyklą paversti lieptu iš slogios praeities į modernią, stiprią, demokratinę valstybę; į atvirų, laisvų, iniciatyvių ir atsakingų piliečių visuomenę, brandžios istorinės atminties ir kultūrinės savivokos tautą, kūrybingų asmenybių bendriją... „Mane džiugina, kai matau daug gražių, šviesių žmonių, kuriems švietimo problemos rūpėjo ir teberūpi. Laiminga tauta, kurios geriausieji renkasi mokytojo profesiją. Aš įsitikinusi: patys geriausi mokytojai, savo darbo šviesuoliai, negali palikti savo mokinių...“

Kai skamba pavojaus varpai

Lietuvos edukologijos universiteto, buvusio didžiausio ir tvirčiausio pedagogikos, ugdymo mokslų, mokytojų rengimo aštuonių dešimtmečių išpūdingos istorijos bastiono, išleidusio per septyniasdešimt tūkstančių absolventų, sunaikinimas įvyko visiškai netikėtai, nustebinęs daugelį savo profesijai atsidavusių pedagogų. Mūsų dėmesį pirmiausia patraukia profesorės archyvo lentynoje autorių kolektyvo publicistinis straipsnis „Mokytojo profesija – tai amžina

tarnystė vaikui, šeimai, tautai ir valstybei“.

Atsigręžus akimirka į garbingą praeitį, čia konstatuojama, kad „įkurdamą pirmąjį pedagoginį institutą 1935 m., Lietuva turėjo teisę didžiuliu savo švietimo pažanga, būdama vis dėlto viena pirmųjų valstybių, padariusių šioje srityje radikalų žingsnį“. O po daugelio metų, 2018 m. vasario 15 d., Lietuvos švietimo ir mokslo ministro įsakyme paskelbta: „Lietuvos edukologijos universitetui panaikinti leidimą vykdyti studijas ir su studijomis susijusią veiklą...“ Tad

Lietuva – vėl pirmoji valstybė, neturinti specializuoto mokytojų rengimo universiteto.

„Lietuvoje – per daug universitetų. Vilniuje ir Kaune – užtektų po vieną... Į pedagogines studijas stoja prasčiausieji, niekur kitur nepatekę.“ (Deja, niekas net nežino, kad LEU buvo studentų grupės, kuriose buvo tik vieni medalininkai.) „Edukologija – ne mokslas, ir jo čia nėra...“, – iš tribūnų ir žiniasklaidos garsiakalbių sklido tokie „darnūs“ balsai. Ir pirmąja „auka“ tapo Lietuvos edukologijos universitetas (LEU), kuriam vietas Tėvynėje, pasirodo, nėra. Ir nereikia... Nepaisant to, kad tiesą paskelbė Lietuvos mokslo tarybos 2016–2018 m. ekspertai, kurių analizė rodo, kad edukologijos mokslo kokybiniai ir kiekybiniai vertinimų rezultatai LEU buvo kelis kartus geresni nei kitų universitetų.

Tačiau Švietimo ir mokslo ministerijos valdininkijos bei jiems pritarusių „žinomų ir įtakingų“ visuomenės bei politikos veikėjų vykdyta nuožmi, nuolatinė patyčių ir šmeižto kampanija padarė savo darbą: 1917 m. vykdytoje tarptautinėje savianalizėje LEU vadyba ir edukologijos mokslas buvo įvertinti neigiamai... Dėl to per 700 asmenų akademinė bendruomenė turi apsispręsti – ar tapti Vilniaus, ar Kauno (Vytauto Didžiojo universiteto) dalimi...“

Dvejus metus sukosi derybų karuselė, kol buvo visiškai baigtos procedūros, ir LEU garbingą vietą užėmė Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija Vilniuje. Ir tada skausmingai sustingo vienišas rašytojo, akademiko Vytauto Martinkaus balsas: „Lyg kažkoks prakeikimas ištiko Meilės Lukšienės ir jos talkininkų kurtą tautinės mokyklos programą, VPU – LEU universitetą.“

– Kaip Jūs, profesore, buvusi svarbiausios ir pagrindinės LEU Edukologijos katedros vedėja, jautėtės, kilus šiai Lietuvos aukštojo mokslo ir studijų krizei?

– Dirbau. Niekas nekviėtė manęs į derybas. Buvo kitų, turinčių ir laiko, ir patirties... Bendruomenė svarstė galimybę dirbti su Vilniaus universitetu (VU) konsorciumo pagrindu ir likti savarankiškiems. Tačiau viltis užgesino VU sąlygos: visiems skelbti atestaciją ir atsirinkti tuos, kurių trūksta VU. Dalį darbuotojų atleisti, mažinant etatus; peržiūrėti turimus mokslinius vardus, jų nepripažinti... Derybos su žeminimo nuostatomis. Bendruomenė – supriešinta. Rektoratė kilo nesutarimų: vieni kitus kaltino veidmainiavimu, išdavyste... Buvo rašomi raštai į Vyriausybę, Seimą, renkami parašai, bet nesulaukta jokio atsako. Ke-tinta rengti protestus, net kreiptis į teismą. Nesiryžta, neturint pakankamai pinigų...“

– Ką prarado Lietuvos švietimas ir jos ateitis – mokykla?

– Jungiant universitetus, būtina išlai-

kyti kiekvieno junginio stipriausias veiklos sritis, įvertinant sukauptą patirtį, kurioje puoselėjama sąveika su istoriniu palikimu, asmenybėmis. Toks suvokimas, vertinimas ir elgesys turi būti abipusis. Dar mūsų valstybės tautinio atgimimo pradžioje, dirbdami Pedagogikos mokslinio tyrimo institute kartu su M. Lukšiene, J. Laužiku, A. Muckumi, V. Rajecku, A. Gudonyte, buvome įsitikinę, kad tautinė mokykla, mokytojų rengimas turi lemiamos įtakos švietimo sistemai ir visuomenei, jos kryptingai raidai; kad švietimas, mokytojas – prioritetinės, prestižinės sritys.

Dar 1989 m. „Tautinio švietimo platformoje“, o 1990 m. – Sąjunginiame mokytojų suvažiavime Maskvoje teigėme mokymosi visą gyvenimą, plėtotis, technologijų išmąnyti, mokėjimo organizuoti mokymą ir mokymąsi, metodų efektyvumo ir kaitos, mokant mąstyti, svarbą. Teigėme, kad mokytojas dalyko žiniomis ugdo pilietiškumą ir tautiškumą, moko ekologijos, kultūros, tiesos, sąžiningumo, atsakomybės. Tuo keliu einantis LEU siekė, kad gimnazijų mokytojai turėtų magistro laipsnį. Turėjome mokslo tyrimais, ilgamete patirtimi, efektyvumo kriterijais pagrįstą studentų pedagoginės praktikos sistemą. Buvo grįžtama prie aktyvaus dvigubų specialybių studijų metodo. Daugelis programų – atnaujintos. Buvo sudaromos sutartys su mokyklų vadovais, dirbama su geriausiais mokiniais įvairių dalykų studijoms. Parengta Pedagogo kompetencijos savianalizės programa ir kt.

Gerbiu VDU, aukštai vertinu jo tarptautiškumą, esu jo istorinės raidos entuziastė. Domėjaisi jo prasmingais darbais. Žinau, kokiomis ugdymo mokslo sritimis domėjosi mano kolegos – VDU edukologai, ir kas buvo jų tyrimų objektais. Tačiau jie, vykdydami vienerių metų laipsnio neteikiančias pedagogines studijas, švietimo vadybos magistrantūros programas, iki šiol neturėjo patirties, rengiant visų sričių ugdymo mokslo bakalaurus. Tad daugelis edukologijos mokslininkų nustebė, kodėl dabar VDU prisiėmė misiją rengti įvairių specialybių pedagogus, panaudodamas ne savo, o sukauptą didžiulį LEU potencialą, daugelį metų kurtas ir tobulintas pedagogų rengimo programas, teigiamai įvertintas tarptautinių ekspertų. Šį dviejų universitetų sujungimą (o iš tikrųjų – LEU panaikinimą) Lietuvos edukologų bendruomenė vertino neigiamai. Tai įvardijama kaip tautos intelektualinis genocidas: sugriovus ilgus metus statytus pedagogų rengimo pamatus, Lietuvos mokykla jau turi ir netolimoje ateityje turės labai rimtų pasekmių.

...O skambanti pamoka – nebaigta. Profesorė Marija Barkauskaitė lieka ištikima ilgamečiam pedagoginio, švietimo, mokslo ir ugdymo darbui – šiandien ji yra Lietuvos edukacinių tyrimų asociacijos (LETA), į istorijos parašę išlydėto Lietuvos edukologijos universiteto absolventų (Alumni) sambūrio Edukacinio darbo sekcijos vadovė.

Kai atsisveikindami paklausėme, kaip ji save apibūdintų, atsakė: „Aš – mokytoja. Esu pakviesta dalyvauti, atkuriant jungimo metu išblaškytas LEU vardines auditorijas, kurių daugelis mūsų bičiulių rūpesčiu buvo įrengtos kaip turtingiausios ir reikšmingiausios: Meilės Lukšienės, Jono Laužiko, Vlado Rajecko ir kitų edukologijos mokslininkų. Didžiųjų pasaulio literatūros, meno kūrėjų atminimo kolekcijos. Tai geras ir viltingas ženklas.“

IŠKILIOS ASMENYBĖS

Signataras Liudvikas Simutis

Dr. Leonas Milčius

Prieš keletą metų Lietuvos sąjūdžio Kauno taryba kreipėsi į Kauno miesto savivaldybę, kad prie Koklių gatvės namo Nr. 4 būtų sukurta memorialinė lenta, primenanti, kad šiame name 2003–2014 m. su šeima gyveno politinis kalinys, Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo Akto signataras Liudvikas Simutis. L. Simutis buvo ryškus Lietuvos pasipriešinimo sovietų okupaciniam režimui dalyvis, Vyčio Kryžiaus ordino kavaliereus. Jis taip pat yra apdovanotas ir kitais valstybiniais medaliais bei ženklais. Savivaldybė atsižvelgė į mūsų prašymą. Sąjūdžio ir Nepriklausomybės atkūrimo bei jos įtvirtinimo darbų bendražygiai prisiminė bei pagerbė L. Simučio gyvenimą, jo kovingą ir patriotinę veiklą.

L. Simučio gyvenimo kelias buvo labai sudėtingas ir skaudus. 1941 m. birželio 24–25 d. sovietinės represinės struktūros suėmė ir Telšių kalėjime įkalino jo tėvą Adomą Simutį, kuris vėliau buvo nužudytas kartu su kitais kankiniais Rainių miškelyje. Visai dar jaunas L. Simutis (1952 m. liepos 1 d. – 1955 m. birželio 9 d.) jau buvo ginkluoto pasipriešinimo dalyvis, rezervinio būrio partizanas. 1955 m. KGB jį suėmė ir nuteisė mirties bausme – sušaudyti. Vėliau mirties bausmė buvo pakeista į 25 metų įkalinimo. Iki 1977 m. vasario 3 d. buvo kalintas Mordovijos lageriuose.

Memorialinės lentos atidengimo renginio dalyviai

Grįžęs į Lietuvą, L. Simutis iki pat 1990 m. bendradarbiavo su antisovietiniu pogrindžiu, buvo Lietuvos disidentų, politinių kalinių bendražygis, bendradarbiavo su Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos, leidinio „Aušra“ leidėjais, rašė straipsnius į pogrindžio spaudą. Nuo 1990-ųjų aktyviai dalyvavo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių organizacijų ir Lietuvos Sąjūdžio veikloje. Buvo išrinktas į Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą,

pasirašė Lietuvos Respublikos Aktą „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“. Ir vėliau L. Simutis dalyvavo visos Lietuvos ir Kauno įvairių politinių patriotinių bei karinių organizacijų veikloje.

Labai jautriai apie Liudviką atsiliepė jo žmona Irena, kartu užauginusi tris sūnus ir tris dukras. Ji sakė, kad Liudvikas buvo ypač geras ir rūpestingas, švelnus tėvas, kuris nevengė vaikų priežiūros darbų, sugebėjo at-

statyti ir įrengti Vilijampolėje nupirktą seną ir jau gerokai apleistą mažą namą.

Prisimindamas mūsų bendrą darbą 1990–1992 m. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojoje Taryboje, sakiau, kad L. Simutis, kaip ir Balys Gajauskas, monsinjoras Alfonsas Svarinskas, Povilas Aksomaitis bei kiti deputatai, kuriems teko politinių kalinių ar tremtinių dalia, mums buvo tie atramos stulpai, švyturiai to meto sudėtinguose Lietuvos valstybinio atkūrimo ir įtvirtinimo darbuose, kai teko atlaikyti tiek daug nedraugiškos užsienio šalies priešišku ir net ginkluotų išpuolių. Ne kartą man teko kartu su juo iš Vilniaus grįžti į Kauną, klausytis jo pasakojimų, prisiminimų. Tada tik stebėjaisi, kad kaip tiek daug sunkumų ir kančių atlaikęs žmogus išliko tvirtas tikėjimu Lietuva.

Daug šiltų žodžių apie L. Simučio pastangas Kaune įkuriant Sąjūdį, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijas, Lietuvos laisvės kovos sąjūdį bei plėtojant šių organizacijų veiklą, pasakė Raimundas Kaminskas, Algirdas Petrusevičius ir kiti renginio dalyviai. Visi pritarė minčiai, kad gal net rugsėjo mėnesį prie šio namo reikėtų sukviesti daugiau signatarų, laisvės kovotojų, Sąjūdžio žmonių ir surengti platesnį, iškilmingą L. Simučio gyvenimo bei jo kovos už Lietuvos laisvę paminėjimą. *Autorius yra Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo Akto signataras*

Farmacijos istorijos tyrėja dr. Regina Stonkutė-Žukienė

Liudvikas Rulinskas

Lietuvos farmacijos sąjungos valdyba pranešė, kad 2022 m. vasario 19 d. netekome žymios provizorės, farmacijos istorijos tyrinėtojos ir saugotojos, kraštotyrininkės, Lietuvos Respublikos nusipelnusios sveikatos apsaugos darbuotojos ir Lietuvos farmacijos sąjungos garbės narės, socialinių mokslų daktarės Reginos Stonkutės-Žukienės.

Visą gyvenimą socialinių mokslų daktarė provizorė, farmacijos istorijos tyrinėtoja ir saugotoja Regina Stonkutė-Žukienė pašventė kilniam ir atsakingam farmaciniam darbui. Parengė ir išleido tris knygas bei parengė išsamius rankraščius apie šalies farmacijos įstaigų istoriją, paskelbė savo prisiminimus apie gimtąjį Luokės kraštą. Jai suteiktas Respublikos nusipelnusios sveikatos apsaugos darbuotojos garbės vardas. 2017 m. rugsėjo 28 d. Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejuje iškilmingai už nuopelnus farmacijai įteiktas Farmacijos garbės ženklas „Gloriac Phartmacina Lituanica“ (Garbė Lietuvos farmacijai).

Regina Stonkutė gimė 1928 m. birželio 8 d. Luokės miestelyje, Telšių apskrityje, tarnautojo Juozo Stonkaus ir Celinos Juškevičiūtės-Stonkienės šeimoje. Tėvas Juozas Stonkus buvo mokytojas Luokės valsčiaus pradžios mokyklose Ubiškėje, Biržuvėnuose, Luokėje. Užaugino dvi dukras – Reginę (g. 1928 m.) ir Juditą (g. 1935 m.). Regina studijavo Vytauto Didžiojo universitete, tapo provizore, o jos sesuo Judita – finansininkė.

Abu Reginos tėvai aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. Jų iniciatyva 1922

Dr. Regina Stonkutė-Žukienė. Lietuvos farmacijos valdybos archyvo nuotrauka

m. Luokėje buvo sudarytas Šaulių sąjungos būrys, abu buvo sąjungos nariais, o Celina – kurį laiką ir moterų būrio vadė, taip pat buvo Luokės katalikų moterų draugijos pirmąja pirmininke. Be to, ji mokėjo gražiai austi, siūti ir siuvinėti, mašina išsiuvinėjo Šaulių būrio vėliavą bei siuvo katalikų moterų draugijos vėliavą. Dažnai buvo įvairių renginių iniciatore ir organizatore.

R. Stonkutė, 1939 m. baigusi Luokės pradžios mokyklos šešis skyrius, pradėjo mokytis Telšių gimnazijos pirmoje klasėje. Gimnaziją baigė 1945 m. aukso medaliu. Tais

pačiais metais pradėjo studijuoti farmaciją Kauno Vytauto Didžiojo universitete. Farmacijos skyriaus asistento Alfonso Kaikario paraginta ir jo treniruojama, pradėjo žaisti šachmatais, dalyvavo universiteto rengiamose šachmatų varžybose. Buvo Farmacijos fakulteto studentų profsąjungos komiteto pirmininke. 1949 m. baigė universitetą su pagyrimu.

Pagal Sveikatos apsaugos ministerijos paskyrimą, R. Stonkutė pradėjo dirbti Anykščių vaistinėje receptore. 1950 m. rugsėjo 4 d. paskirta Anykščių rajono Debeikių vaistinės vedėja, o 1952 m. vasario 1 d. – Anykščių rajono vaistinės vedėjo pavaduotoja. Dirbdama Anykščiuose, dalyvavo respublikinėse kaimo jaunimo šachmatų varžybose ir tapo čempione. 1962 m. ištekojo už inžinieriaus konstruktoriaus Stasio Žuko.

Vyriausiosios farmacijos valdybos viršininkas Jonas Eišvydis, pastebėjęs kruopštų Reginos darbą, pasiūlė jai dirbti valdyboje gamybos skyriaus vedėja. Tad nuo 1952 m. gegužės 3 d. dirbo Vyriausiojoje farmacijos valdyboje gamybos skyriaus vedėja, Prekybos-gamybos skyriaus viršininko pavaduotoja, Gamybos skyriaus viršininko, o nuo 1971 m. sausio 11 d. – valdybos viršininko pavaduotoja prekybos reikalams. 1988 m. valdybą reorganizavus į Respublikinį gamybinį susivienijimą, R. Stonkutė-Žukienė dirbo generalinio direktoriaus pavaduotoja komercijai. 1990 m. sausio 1 d. pradėjo dirbti informacinį darbą. Iki 1993 m. sausio 3 d. dirbo Informacijos skyriaus viršininke, po to išėjo į pensiją.

Dirbdama Vyriausiojoje farmacijos valdyboje, R. Stonkutė-Žukienė buvo atsakin-

ga už farmacijos pramonės įmonių darbą, gyventojų ir gydymo įstaigų aprūpinimą vaistais. Parengė chemijos farmacijos fabriko „Sanitas“ ir Švenčionių vaistažolių farmacijos fabriko rekonstrukcijos sociologijos projektus, rūpinosi įmonių technologijos tobulinimu, asortimento plėtojimu, produkcijos kokybės gerinimu. Drauge su kitais darbuotojais tyrė respublikos gyventojų poreikį vaistams, parengė ilgamečio poreikio ir vartojimo apskaitos respublikoje ir atskiruose regionuose dokumentą. Dirbdama Informacijos skyriuje, teikė vaistinėms ir gydytojams informaciją apie vaistų veikimą, jų vartojimą, vertė į lietuvių kalbą ir redagavo vadinamąsias vaistų instrukcijas.

1957 m. R. Stonkutė-Žukienė už aktyvų darbą buvo apdovanota „Sveikatos apsaugos žymūno“ ženklu. Kėlė specialybės kvalifikaciją: 1954 m. baigė keturių mėnesių kursus Leningrado (dabar – Sankt Peterburgo) chemijos farmacijos institute, 1976 m. – vadovaujančių farmacijos darbuotojų kursus Maskvos I. Sečenovo medicinos institute, kursų prie Kauno medicinos instituto. 1966 m. jai suteikta aukščiausio provizoriaus farmacinio darbo organizatoriaus kvalifikacinė kategorija, kuri po to buvo dar kartą patvirtinta.

1972 m. Vilniaus universiteto Ekonomikos fakulteto mokslinėje taryboje R. Stonkutė-Žukienė apgynė disertaciją ekonomikos mokslų kandidato laipsniui įgyti tema „Lietuvos TSR farmacijos pramonės ugdymo ir jos ekonominio efektyvumo didinimo problemos“. Disertacijos pasiūlymai įgyvendinti nepriklausomybę atkūrusioje Lietuvoje:

CHEMIJOS ISTORIJOS KONFERENCIJA

Kviečiame rengti pranešimus 13-ajai tarptautinei chemijos istorijos konferencijai, kuri įvyks Vilniuje 2023 m. gegužės 23–26 d. Konferencijos rengėjai laukia pasiūlymų bet kokia chemijos

istorijos tema plačiąja prasme: istorinius darbų apžvalgų molekulių mokslo, gyvybės mokslų, pramonės, technologijų ir švietimo srityse. Laukiame pranešimų apie chemijos istorijos mokymą ir dėstymą, kad sudomin-

tume platesnę visuomenę, ypač studentus ir jaunuosius kolegas. Pasiūlymų sekcijoms ir pranešimų santraukų organizatoriai lauks iki 2022 m. gruodžio 1 d.

Plačiau apie konferenciją: <https://www.ichc2023vilnius.chgf.vu.lt/>

Informacijos autorė yra Lietuvos mokslų istorikų ir filosofų bendrijos mokslinė sekretorė

Lietuvos mokslininkų sąjunga

Vilniaus universiteto Šiaulių akademija
Regionų plėtros institutas
Tyrėjų kompetencijų tinklas (RENET)

Šiaulių
akademija

15-oji Jono Prano Aleksos tarptautinė mokslinė konferencija „VALSTYBĖS VAIDMENS RAIDA XXI AMŽIUIJE: TAUTINIS IR TARPTAUTINIS KONTEKSTAS“

2022 m. rugsėjo 23 d.

Vytauto g. 84, Šiauliai

KVIETIMAS

Konferencija skirta profesoriaus Jono Prano Aleksos 143-iesiems gimimo metinėms.

Konferencijos rengėjai: Lietuvos mokslininkų sąjungos institutas, Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos Regionų plėtros institutas ir Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos koordinuojamas Tyrėjų kompetencijų tinklas (RENET).

Registracija: dalyvio anketą <https://forms.office.com/r/3eDBfdXrk0> prašome užpildyti iki **2022 m. rugsėjo 15 d.**

Konferencija vyks hibridiniu būdu: auditorijoje (Vytauto g. 84, 413 auditorija, Šiauliai) ir nuotoliniu būdu („MS Teams“ platformoje).

KONFERENCIJOS DARBOTVARKĖ:

10–12 val. **plėnarinis posėdis** (posėdis vyks hibridiniu būdu).

13–17 val. **darbas sekcijose:**

Regionų socioekonominės raidos perspektyvos. Optimalus žmonių, gamtos ir infrastruktūros išteklių panaudojimas (sekcija auditorijoje).

Regionų atsparumo krizėms didinimas ir institucinio potencialo stiprinimas (RENET hibridinė sekcija, anglų kalba).

Jaunųjų tyrėjų darbai: tvarios regionų raidos patirties apibendrinimas ir naujų perspektyvų paieška (nuotolinė sekcija).

Skaidrumo vizija viešajame sektoriuje: teorinės ir praktinės perspektyvos (nuotolinė sekcija).

Numatoma konferencijos pranešimų trukmė: plėnarinuose posėdžiuose – iki 20 min., sekcijose – 10 min.

Konferencijos kalbos: lietuvių, anglų.

Dalyvavimas konferencijoje – nemokamas.

Priimami straipsniai mokslo leidiniui „Socialiniai tyrimai“: <https://www.zurnalai.vu.lt/social-research/>

Konferencijoje pranešimus parengusiems ir perskaičiusiems autoriams el. paštu bus įteikti dalyvio pažymėjimai. Visiems užsiregistravusiems konferencijos dalyviams el. paštu bus atsiųsta konferencijos programa ir prisijungimo prie „Microsoft Teams“ aplinkos nuoroda.

KONTAKTAI:

Vita Juknevičienė, el. paštas vita.jukneviene@sa.vu.lt, tel. 8 677 79357.

Teodoras Tamošiūnas, el. paštas teodoras.tamosiunas@sa.vu.lt, tel. 8 620 49717.

Asta Repšienė, el. paštas asta.repsiene@sa.vu.lt, tel. 8 41 595885.

Konferencijos logotipo autorius – dailininkas **Rolandas Rimkūnas**.

Konferencijos informaciniai rėmėjai – Lietuvos mokslininkų laikraštis „Mokslo Lietuva“ ir interneto svetainės: www.mokslasplus.lt/mokslo-lietuva, www.sa.vu.lt/mokslas/mokslo-renginiai

Profesorius Jonas Pranas Aleksa (1879–1955) – garsus nepriklausomos Lietuvos kūrėjas, Lietuvos žemės ūkio pertvarkos architektas, vienas iš Lietuvos universiteto įkūrimo idėjos iniciatorių, agrarinės ekonomikos ir demokratinės pilietiškos visuomenės ugdymo teorinių pagrindų formavimo pradininkas, Žemės ūkio rūmų įkūrimo iniciatorius ir jų pirmasis vadovas. Jonas Pranas Aleksa – 1920–1923 m. žemės ūkio ir valstybės turtų ministras, 1926–1935 m. žemės ūkio ministras, 1925–1940 m. Vytauto Didžiojo universiteto žemės ūkio ekonomikos mokslų dėstytojas, agronomas, sociologas, ekonomistas, filosofas, publicistas. ■

PARODOS

Lietuvos medicinos istorija – amžininkų atsiminimuose

Regina Vaišvilienė

Bėga metai, nusinešdami ne tik žmones, bet ir prisiminimus apie juos. Ypač tai akivaizdu dabar, kai gyvenimo tempas yra toks greitas, o jaunimas – toks užtikrintas, kad viskas medicinoje prasidėjo nuo jų, todėl to, kas buvo, neverta net prisiminti. Vis dėlto norisi, nubraukus laiko dulkes, paminėti tuos, kurie padėjo tvirtą pagrindą mūsų šiandienams laimėjimams.

Literatūros sąrašas, kurį sudaro įvairių asmenų, institucijų, draugijų istorijos, rašytos atskirų asmenų ar kolektyvų, supažindins skaitytojus su šio žanro medikų kūryba ir Lietuvos medicinos istorija. Medikų atsiminimuose slypi didžiuliai mūsų lietuviškosios medicinos istorijos klodai, kurie gali sudominti tiek mėgėjus, tiek mokslo ir kultūros tyrėjus. Vartant knygą po knygos, sklaidant iliustruotus puslapius, kaip kaleidoskope ima skleistis įvairiaurinė Lietuvos medicinos istorija. Brisdami per atsiminimų lauką, atpažįstame daugeliui gerai žinomas asmenybes, įvykius, reiškinius, bet svarbiausia tai, kad šie prisiminimai skaitytoją nuveda ten, kur takai – gerokai užžėlę, asmenybės – nepelnytai primirštos ir tik gerų žmonių dėka vėl prikeltos iš užmaršties. Tai bene labiausiai džiugina šios parodos rengėjus, kad galime parodyti medicinos vystymąsi ne tik Kaune, Vilniuje, kituose didesniuose miestuose, bet ir atokesnėse Lietuvos vietovėse, kur kūrėsi ne-

Dailininkė Daliūtė Ivanauskaitė apžiūri knygos „Širdies operacijos. Įgimtos širdies ydos. Žvilgsnis į istoriją“ iliustracijas. Lietuvos medicinos bibliotekos archyvo nuotr.

Parodos kuratorė Regina Vaišvilienė ir Gražina Sadeckienė

didelės ligoninės, medicinos punktai, steigėsi vaistinės, susipažinti su žmonėmis, kuriuos likimas blaškė į pačias atokiausias vietas.

Skaitytojas susipažins ne tik su žymiais medikais, jų darbais, bet ir istoriniu vietas bei laiko kontekstu, daugiau nei šimtmečio Lietuvos medicinos istorija ir jos kūrėjais. Šis literatūros sąrašas nepretenduoja į išsamią šios rūšies literatūros apžvalgą. Tai daugiau bandymas sužinoti, ką turime savo bibliotekoje ir ko trūksta. Net ir bibliotekoms nėra lengva surinkti viską, kas buvo publikuota. Tai paskatinimas autoriams, kolektyvinių atsiminimų leidinių sudarytojams ir artimiesiems pasirūpinti, kad jų parengtos knygos patektų į Lietuvos medicinos biblioteką, kuri stengiasi surinkti kuo išsamesnį Lietuvos medikų kūrybos palikimą ir jį išsaugoti ateities kartoms.

Atsiminimų žanro lietuvių kalba pradžia yra siejama su pirmojo lietuviško istorinio romano „Algimantas“ autoriaus, gydytojo Vinco Pietario ir dr. Jono Basanavičiaus vardais. Po rašytojo mirties dr. J. Basanavičiaus pastangomis 1905 m. išleista V. Pietario knyga „Iš mano atsiminimų“. 1925 m. buvo išleista knygelė „Dr. V. Kudirka kaipo

gydytojas“, skirta 25-ųjų mirties metinių atminimui. Knygą parengė ir išleido dr. Jonas Staugaitis. 1935 m. Vilniuje pasirodė dr. Danieliaus Alseikos atsiminimų knyga „Vilniaus krašto lietuvių gyvenimas: 1919–1934 m“. Išsamius užrašus vedė ir atsiminimus paliko dr. Jonas Basanavičius. Jais remdamasis žurnalistas Adolfas Nezabitauskis 1938 m. parengė biografinę apybraižą „Jonas Basanavičius“. 1939 m. Juozas Žagrakalys parengė ir išleido knygelę „Dr. Domininkas Bukontas“.

Karas ir pokaris ilgam pristabdė šio žanro literatūros kūrinių spausdinimą. Tam ir sąlygos nebuvo tinkamos. Atsiminimų žanras vėl suklestėjo po 1990 m. kovo 11-osios – Lietuvos valstybės nepriklausomybės atstatymo paskelbimo.

Memuarų žanras yra gana įvairus. Vieni atsiminimai yra labiau autobiografiniai, paremti užrašais, dokumentais, įvykių aprašymu, kituose atsispindi sutikti žmonės, artimieji, studijų draugai, darbo aplinka. Jų visuma gražiai atskleidžia mūsų medicinos istoriją, jos vystymosi priežastinius ryšius, padeda susivokti, kur mes esame stiprūs ar silpni šiandien.

Pastaruoju metu pasirodė leidinių, skirtų ligoninių, įvairių sveikatos priežiūros įstaigų, organizacijų, draugijų istorijoms, paremtų dokumentais, šaltiniais, faktais bei ten dirbusių asmenų prisiminimais. Tokio tipo leidiniai taip pat nėra išsamūs, bet jie labai gražiai papildo vieni kitus, aprėpdami įvairius laikotarpius, skirtingus miestus, regionus, išryškindami aplinkybes, asmenybes ir įvykius.

Pavarčius ne vieną šių leidinių, išryškėja, kiek daug mūsų gyvenimai priklauso net nuo vieno aktyvaus žmogaus, nuo asmenybės, kuri pasižymi socialiniam, kultūriniam, ekonominiam visuomenės gerovei. Tarp tokių asmenų pirmiausia ir iškyla didžios lietuvių tautos asmenybės: Vincas

Kudirka, Jonas Basanavičius, Jonas Staugaitis, Kazys Grinius ir daugelis kitų.

Be atskirų leidinių, vertėtų atkreipti dėmesį į medikų bibliografijos ar biobibliografijos rodykles. Nors atrodo, kad tai tik sausi informaciniai leidiniai, tačiau juose atsispindi ne tik asmens biografija, bet ir tam tikros mokslo šakos raidos istorija. Didžiąją dalį bibliotekos specialistų parengtų bibliografijų jau galima rasti bibliotekos tinklalapyje <https://www.lmb.lt/biobibliografijos>

Paroda ir literatūros rodyklė „Lietuvos medicinos istorija – medikų atsiminimuose“ yra bandymas visuomenei pateikti nors dalį tos medicinos istorijos, kurios neradime enciklopedijose ar vadovėliuose. Rodyklėje pateikti leidiniai su trumpomis anotacijomis galėtų pasitarnauti visiems, besidomintiems Lietuvos sveikatos apsaugos, higienos, įvairių medicinos šakų kūrimosi istorija. Tai galėtų būti ir papildoma medžiaga medicinos studentams bei dėstytojams. Elektroninis parodos leidinių katalogas „Lietuvos medicinos istorija – medikų atsiminimuose“ skelbiamas LMB ISSUU portale https://issuu.com/lmbtau/docs/lietuvos_medicos_istorija_medik_atsiminimuose.

Leidinius galima apžiūrėti Lietuvos medicinos bibliotekos skaitykloje, o labiausiai sudominusius – pasiskolinti į namus. *Autorė yra Lietuvos medicinos bibliotekos darbuotoja* ■

Paroda Lietuvos medicinos bibliotekoje

Farmacijos istorijos tyrėja dr. Regina Stonkutė-Žukienė

■ Atkelta iš 8 p.

išplėsta injekcinių tirpalų gamyba, pastatytas infuzinių tirpalų gamybos fabrikas, fabrikuose pagaminti vaistai pakeitė daugumą vaistinėse pagal receptus gamintų vaistų. Lietuvos mokslo taryba po nostrifikacijos R. Stonkutei-Žukienei suteikė socialinių mokslų daktaro laipsnį.

Provizorė R. Stonkutė-Žukienė šešiolika metų buvo Respublikinės provizorių kvalifikacinės komisijos pirmininke, aktyvia Respublikinės farmacininkų mokslinės draugijos nare, daug kartų renkama į jos tarybą. Buvo Vilniaus zonos farmacininkų mokslinės draugijos pirmininke, sekcijos pirmininke. Skaitė paskaitas apie farmacinio darbo organizavimą ir ekonomiką provizorių kvalifikacijos kursuose Kauno medicinos institute ir Liaudies ūkio specialistų tobulinimosi institute. Pranešimus skaitė sąjunginiuose farmacininkų suvažiavimuose,

mokslinėse konferencijose ir seminaruose. Pranešimus apie vaistų veikimą ir aprūpinimą jais skaitė gydytojų ir farmacininkų konferencijose, susirinkimuose, daugelyje Lietuvos miestų ir rajonų. Tyrinėjo farmacijos ekonomiką, pramonės gaminių ir vaistinių receptūrų savikainą, atsargų normatyvų planavimą, atsargų vaistų sandėliuose formavimo klausimus, nepakankamai gaunamų vaistų skirstymo vaistinėms klausimus ir kt.

R. Stonkutė-Žukienė parašė 50 mokslinių straipsnių apie farmacijos ekonomiką ir darbo organizavimą, juos spausdino Lietuvos žurnaluose „Sveikatos apsauga“, „Liaudies ūkis“, „Mokslas ir gyvenimas“, „Sveikata“, taip pat žurnaluose „Farmacija“, „Aptiečnoje dielo“ Maskvoje, suvažiavimų ir konferencijų mokslinių darbų rinkiniuose.

1997–2016 m. R. Stonkutė-Žukienė parašė ir išspausdino 400 straipsnių ir apybraižų apie žymius farmacininkus, Lietuvos

kultūros ir mokslo veikėjus laikraščiuose „Žemaičių saulutė“, „Apžvalga“, pasaulio lietuvių dienraštyje „Draugas“, leidžiamame Čikagoje, aktyviai dalyvavo žurnalo „Lietuvos farmacijos žinios“ ir laikraščio „Žemaičių saulutė“ leidyboje. Išėjusi į užtarnautą poilsį talkino Sveikatos apsaugos ministerijai sudarant kompensuojamų iš socialinio draudimo iš biudžeto lėšų vaistų sąrašą, pagal specialistų rekomendacijas ir savo patirtimą parengė Lietuvos sveikatos apsaugos ministerijos ir Socialinio draudimo ministerijos 1993 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. 96078 patvirtintą dokumentą „Išleista už medikamentus ir medicinos pagalbos priemones kompensavimas ambulatoriniams ligoniams iš Valstybinio socialinio draudimo lėšų“.

R. Stonkutė-Žukienė dalyvavo rengiant Lietuvos Respublikos farmacijos pramonės plėtojimo programą, ištyrė gyventojų poreikį

svarbiausiems būtinumo vaistams, pasiūlė bazinių kainų apskaičiavimo metodiką. Taip pat ji parengė rankraščius: „Lietuvos farmacijos sąjungos istorija“, o 2012–2016 m. kartu su prof. Tarasevičiumi, Antanina ir Liudviku Rulinskais – „Šiaulių ir Panevėžio kraštų farmacijos istorijos bruožai“ (2014), „Rytų Lietuvos farmacijos istorijos nuotraukos“ (2015) ir kt.

Jos širdyje liko Luokės ilgesys. 2009 m. išleistoje knygoje „Gyvenimo žingsniai“, straipsnyje „Mano širdis liko gimtinėje“ ji rašė: „Paskutinį kartą savo tėvų namų slenkstį peržengiau 1949 metais. Daug metų negalėjau net savo artimųjų kapų aplankyti. Jau beveik 50 metų gyvenu Vilniuje, tačiau iki šiol jaučiuosi svetima. Ilgiuosi mažo Žemaitijos miestelio Luokės ir toli matomo didingo Šatrijos kalno.“ (Parengta pagal straipsnį, paskelbtą „Šiaulių naujienose“, 2017 m. lapkričio 10 d.) ■

Knygos „Tautos kuriama Lietuva“ sutiktuvės Vilniuje

Dr. Raimundas Kaminskas

Liepos 27 d. Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje vyko knygos „Tautos kuriama Lietuva“ sutiktuvės. Neseniai Lietuvai pagražinti draugija minėjo organizacijos įkūrimo 100-metį, o 2021-iejį Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu buvo paskelbti Lietuvai pagražinti draugijos metais. Šveicarijos pavyzdžiu to meto intelektualų Kaune įkurta Lietuvai pagražinti draugija kvietė Lietuvos žmones aktyviai gražinti ir puoselėti savąjį kraštą, patriotine dvasia ugdyti jaunąją kartą.

Draugijai vadovavo Lietuvai gerai žinomi žmonės: kanauninkas Juozas Tumas-Vaižgantas, Lietuvos kariuomenės kūrėjas Vladas Nagevičius, įvairiapuse veikla pasižymėjęs Vladas Braziulevičius-Braziulis. Prie organizacijos ištakų stovėjo to meto šviesuoliai ir politiniai veikėjai: profesoriai Povilas Matulionis ir Tadas Ivanauskas, Valstybės tarybos pirmininkas Stasys Šilingas, Eugenijus Kubilius ir kitos iškilios asmenybės.

SSRS okupavus Lietuvą, 1940 m. draugija buvo uždaryta, o archyvai naikinami. Tačiau Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, 1995 m. Vilniuje, Menininkų rūmuose vykusioje draugijos atkuriamojoje konferencijoje buvo išrinkta draugijos centro taryba, garbės pirmininku tapo monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas, o centro valdybos pirmininku išrinktas Juozas Dingelis. Dabar draugijos, kurios 63 skyriams priklauso apie keturis tūkstančius narių, veikla – įvairiapusė: pilietiškumo, tautinio savitumo ir kultūros ugdymas, gamtos paminklų apsauga, aplinkos tvarkymas, istorinių datų minėjimai ir kitos svarbios sritys.

Knygą, skirtą Lietuvai pagražinti draugijos 100-mečiui, parengė ir išleido XXVII knygos mėgėjų draugija, Lietuvai pagražinti

draugija, talkino Pasaulio lietuvių centras, spausdino spaustuvė „Morkūnas ir Ko“, o jos leidybą rėmė Kultūros ministerija. 34 straipsnių autoriai penkiose knygos dalyse pateikia išsamią medžiagą apie Lietuvai pagražinti draugijos ištakas ir dabartį.

Knygos sutiktuvėse dalyvavo jos leidėjai, straipsnių autoriai, Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centro direktorius Valdas Kubilius, Ramutis Oleka, advokatas Jonas Ivoška, XXVII knygos mėgėjų draugijos pirmininkė Dalia Poškienė, Juozas Dingelis, rašytojas Laimonas Inis ir kiti svečiai. Renginyje buvo paminėtos Lietuvai pagražinti draugijos garbės pirmininko, politinio kalinio ir tremtinio, pirmojo atkurtos Vilniaus arkikatedros klebono, žinomo visuomenės veikėjo monsinjoro Kazimiero Vasiliausko 100-osios gimimo metinės. ■

Ilgametis atkurtos draugijos vadovas Juozas Dingelis

Knygos „Tautos kuriama Lietuva“ sutiktuvėse – rašytojas Laimonas Inis ir Kęstutis Pulokas

Knygos sutiktuvėse renginio dalyviai. Autoriaus archyvo nuotraukos

Šiaulių rajono bibliotekų istorija – ištakos ir dabartis: Šiaulių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos raida 1951–2021 m. A. Kiršinė, A. Šlivinskas. 2021, 456 p.

Almantas Šlivinskas

Šiaulių rajono istorija praturtėjo dar vienu kraštotyros veikalu – bibliotekininkystės raidos tyrimu, apimančiu visą dabartinę rajono teritoriją nuo XIX a. iki šių dienų. Nors knygoje daugiausia dėmesio skiriama didžiaisiai – Šiaulių rajono savivaldybės viešajai – bibliotekai, įsteigta 1951 m., nagrinėjamos ir kitų bibliotekų ištakos iki 1940 m. Supažindinama su šio reiškinio pradžia: privačių dvarų, parapijų, vienuolynų, mokyklų, visuomeninių organizacijų, o nuo 1925 m. – ir valstybinių viešųjų bibliotekų bei skaityklų istorija, jų raida.

Parengtos mokslinės studijos autoriai – patyrę bibliotekininkai, knygotyrininkai A. Kiršinė ir A. Šlivinskas, gerai žinantys šios bibliotekos veiklą. Kiekvieno regiono istorijoje labai svarbią vietą užima biblioteka, puoselėjanti bibliotekininkystės – minčiai ir knygai atvirų namų – idėją nuo pat Antikos

laikų. Ir nors Šiaulių rajono savivaldybės viešoji biblioteka 2021 m. minėjo tik 70 metų veiklos sukaktį, per šį laikotarpį ji padėjo užtikrinti regiono kultūros vyksmą, bendruomenės gyvavimą, jos darbų paveldą ir tęstinumą.

Per tuos 70 metų ne kartą keitėsi bibliotekos pavadinimas, vadovai, daugeliui teko išgyventi sunkių ir gerų permainių. Iš to ir susideda rajono istorija, kurioje kiekvienas raidos etapas yra laukiamas svarbus veiklos (pasiekimų ir klaidų) apmąstymas. Istorinį bibliotekų raidos laikotarpį tyrinėjo žinoma kraštotyrininkė Audronė Kiršinė, remdamasi įvairiaisiais archyviniais šaltiniais, esančiais Šiaulių regiono ir visos Lietuvos atminties saugojimo institucijose, privačiuose dokumentų rinkiniuose, publikacijomis respublikinėje ir regioninėje žiniasklaidoje, nepublikuotais kraštotyrisiais dokumentais (kaimo bibliotekų metraščiais, darbuotojų prisiminimais ir kt.).

Knyga sudaryta iš 6 skyrių, kuriuose aptariama bibliotekų raida, analizuojama jų veikla ir statistiniai rodikliai Šiaulių rajone skirtingais istoriniais periodais. Iš istoriko Jono Kiriliausko publikacijų jau buvo žinoma, kad pirmoji valsčiaus viešoji biblioteka įsteigta 1925 m. Kursėnuose, antroji – 1936

m. Gruzdziuose, o 1941 m., iki karo, dar spėta įsteigti Bazilionuose ir Žarėnuose. Liko nespėtos, nors planuotos, steigti bibliotekos Meškuičiuose, Kužiuose, Kurtuvėnuose, Paežeriuose ir Šakynoje.

Vienas labiausiai A. Kiršinė ištyrinėtų periodų – pokaris, maždaug 1945–1963 m., kai „sparčiai kolektyvizacijai ir komunizmo statybai“ kaime reikėjo sukurti politinį pamatą – ideologinės kultūros ramstį. O jam trūko ne tik knygų, nebuvo ir materialinės bazės (patalpų, stalų, lentynų ir pan.). Platesne kultūros įstaigų sąvoka jis traktuojamas kaip buvusių pirklių-skaityklų, po to klubų-skaityklų epocha, kurios valdžios nurodymu apie 1957–1960 m. ėmė nykti, transformuotis į atskiras kultūros įstaigas – kaimų bibliotekas ir kultūros centrus. Pavyzdžiui, 1953 m. per pusmetį pasikeitė 35 proc. darbuotojų, o 40 proc. jų turėjo tik vienerių metų stažą. Jų išsilavinimas taip pat „nespindėjo“: dauguma (53 proc.) buvo baigę tik pradinę mokyklą, 41 proc. – septynmetę.

Leidinys ne tik gausiai iliustruotas fotografijomis, pokario sienlaikraščiu ir kitomis iliustracijomis, bibliotekos ekslibrisų apžvalga, bet ir UAB „Šiaulių spaustuvės“ išradinimo dėka viršelio atvarte, kišenėlėje, yra įkištas šratinukas su 16 GB USB laikmena,

kurioje 15 min. reklaminis filmukas apie visą dabartinį bibliotekų tinklą su 26 padaliniais rajone ir jų veiklą. Tai knyga ne tik bibliofilams, bibliotekininkams, bet ir visiems tiems, kurie domisi Šiaulių rajono knygotyros, kultūros ir spaudos paveldo istorija. *Autorius yra Šiaulių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos direktoriaus pavaduotojas* ■

Nuotraukos aprašymo patikslinimas

„Mokslo Lietuvos“ 14-ajame numeryje paskelbtame straipsnyje „Mokytojas ir mokinė“ esančios nuotraukos aprašymas yra klaidingas. Išėjus numeriui, gavome informaciją, kad šioje nuotraukoje yra: Vaistingųjų augalų skyriaus vedėjas Kazimieras Grybauskas, prof. Konstantinas Regelis, prof. Zigmas Žemaitis su dukra Liuda Žemaityte. ■

IN MEMORIAM

DALIA PŪRIENĖ

1944 05 15 – 2022 07 20

Aš pavirtau į vėją medžiuose ir paukščio giesmę.

Aš susiliejau su mėnesienos atspindžiais vidurnakčio danguje.

Tapau vienu su po audros padangėje nušvitusia vaivorykste.

Esu ankstyvo rytmečio aušroj ir snaigėse, kurios švelniai užkloja žemę.

Mane pajausite glėžnais sparneliais virš galvos plazdenant margaspalviam drugiui.

Jūs atpažinsite, kad esu išdykusio mažo šunyčio dūkime.

Aš – tai malonus prisilietimas, šiltas apkabinimas, jaukumas...

Atverkite savo širdį, kad suprastumėte... aš nedingau.

Pažvelkite giliau į savo sielą... joje mane rasite.

Aš esu čia.

Nebijokite, visad esu su Jumis.

Amžinai

Eidama 79-uosius metus, liepos 20 d., po sunkios ligos į Amžinybę iškeliavo buvusi Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto (VVPI) Lietuvių kalbos ir literatūros fakulteto absolventė, vėliau Lituaniistikos fakulteto prodekanė, dėstytoja Dalia Pūrienė (Baltrušaitytė).

Dalia gimė Darsūniškių kaime, Kaišiadorių r. 1962 m. baigė Kruonio vidurinę mokyklą ir tais pačiais metais įstojo į VVPI. 1962–1967 m. studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. 1967–1971 m. dirbo VVPI Lietuvių kalbos ir literatūros metodikos kabineto vedėja, vėliau – neakivaizdinio skyriaus metodininke. Nuo 1967 m. buvo Lietuvių kalbos katedros dėstytoja, 1993–2011 m. – Vilniaus pedagoginio universiteto (VPU, LEU) Lituaniistikos fakulteto prodekanė. LEU dirbo iki 2012 m. Dėstė rašybą, praktinę lietuvių

kalbą, kalbos kultūrą ir specialybės kalbą.

Parengė leidinius studentams ir mokytojams: Pūrienė D., Bikulčienė P. „Rašyba: praktika ir teorija“ (Vilnius: VPU leidykla, 1992), Pūrienė D. „Lietuvių kalbos rašybos vadovas“ (Vilnius: VPU leidykla, 2005), Pūrienė D. „Rašyba: taisyklės ir praktinės užduotys“ (Vilnius: VPU leidykla, 2011).

Buvę studentai ir kolegos prisimena D. Pūrienę, kaip didelio darbštumo pavyzdį, tvarkant fakulteto organizacinius reikalus, susitikimus, pagelbstint dekanui ir katedroms. Šviesus Dalios atminimas ilgam išliks kolegų ir ją pažinojusių atmintyje. LEU Alumnų draugija gedi iškeliavus kolegei ir reiškia gilią užuojautą sūnui Jauniui ir kitiems artimiesiems. Ilsėkis Amžinybėje, mieloji Dalia. Tebūnie lengva tau Liepynės žemelė. LEU Alumnų draugija ■

Doc. dr. Rimantas Kontvainas

*Žmogus turi sparnus,
Jų nelaiko suglaudęs.
Uoliai skrenda aukštyn
Ir žvaigždynus aplanko.*

Kaip LEU Alumnų draugijai pranešė artimieji, 2022 m. liepos 1 d., eidamas 82-uosius, po sunkios ligos į Amžinybę iškeliavo doc. Rimantas Kontvainas.

Rimantas gimė Užpelių kaime, Tverų valsč., tuometiniame Rietavo (dabar – Plungės) rajone, Stanislavos ir Jono Kontvainų šeimoje. Laikai buvo sunkūs. Karas, o vėliau pokario košmarai aptemdė vaikystę. 1949 m. Rimantas pradėjo lankyti Tverų pradinę mokyklą, o tėvams persikėlus į Šilutės rajoną – Pocių pradinę mokyklą. Nuo 1950 m. – Švėkšnos vidurinę mokyklą (dabar – Švėkšnos Saulės gimnazija). Kaip savo knygoje rašė Rimantas: „Ir šiandien skamba ausyse mokytojų Sigitu Urmulevičiaus, Petro Čeliausko, Romuldo Dobruskienės, Danutės Didžiūnienės, Angelės Račauskienės, Jono Rupšio, Benedikto Gaižausko ir kitų pedagogų išmintingi žodžiai.“

Baigęs gimnaziją 1961 m., R. Kontvainas įstojo į Vilniaus pedagoginį institutą (Lietuvos edukologijos universitetą, LEU) studijuoti geografijos ir istorijos. Tačiau, vos pradėjęs studijas, buvo pašauktas į sovietinę kariuomenę. Grįžus iš tarnybos, anksčiau pasirinktos specialybės institute jau nebebuvo, todėl teko rinktis kitą. Rimantas pasirinko geografijos ir fizinio lavinimo specialybę. Studijuodamas ne tik gerai mokėsi, bet ir aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje, sportavo.

Po studijų baigimo (1968) R. Kontvainas buvo paliktas dirbti Mokyklų mokslinio tyrimo institute vyresniu moksliniu bendradarbiu, kur gilinosi į moksleivių ir jaunimo profesinio orientavimo problemas bei karjeros siekius, vykdė mokslinius tyrimus. 1973–1974 m. studijavo aspirantūroje Maskvoje, Darbinio mokymo ir profesinio orientavimo institute prie TSRS pedagogikos mokslų akademijos. 1975 m. Tartu universitete apgynė pedagogikos mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją „Aukštesniųjų klasių mokinių orientavimas į darbininkų profesiją regioninio centro sąlygomis (Alytaus regioninio centro pavyzdžiu)“.

1976 m. R. Kontvainas buvo pakviestas dirbti į tuometinę VVPI Gamtos ir geografijos fakulteto Geografijos katedrą, kurioje dėstė geografijos ir pedagogikos dalykus. Jaunas ir iniciatyvus darbuotojas buvo greitai pastebėtas ir 1978 m. paskirtas Gamtos ir geografijos fakulteto prodekanu. 1979 m. jam buvo suteiktas docento pedagoginis vardas. 1982 m. R. Kontvainas pakartotinai išrinktas Geografijos katedros vedėju. Šiai katedrai jis

vadovavo nuo 1992 iki 2000-ųjų. 2000-aisiais katedrą reorganizavus į Regioninės geografijos ir Bendrosios geografijos katedras, pastarajai jis vadovavo iki 2002 metų. Dirbdamas katedros vedėju, R. Kontvainas daug dėmesio skyrė jos akademinėi veiklai, būsimų geografų ir jaunųjų mokslininkų rengimui. Jam vadovaujant katedrai, doktorantūrą baigė ir apgynė disertacijas 5 dėstytojai.

Daug metų R. Kontvainas buvo Gamtos ir geografijos fakulteto tarybos nariu, vadovavo jos studijų komisijai. Docentas daug prisidėjo ir prie geografijos leidinių parengimo: išleistas studijos apie Plungės ir Kėdainių rajonus, Telšių apskritį. Svarbus ir įsimintinas 2000–2003 m. vykdytas tarptautinis makroregioninio pobūdžio mokslinis tyrimas „Regionų konkurencingumas, pereinant į rinkos ekonomiką“ (kartu su užsienio partneriais).

R. Kontvainas mėgo savo darbą, atsakingai ir kruopščiai rengėsi paskaitoms, kruopščiai vertino studentų žinias, gebėjo šiltai ir nuširdžiai su jais bendrauti, todėl jaunų žmonių buvo gerbiamas ir mylimas. Jis taip pat skaitė paskaitas Šiaulių universiteto gamtos ir geografijos specialybės studentams, bendrojo lavinimo mokyklų direktoriams, mokytojams, klasių vadovams. Buvo daugelio konferencijų, seminarų, skirtų aktualioms dalykinėms geografijos problemoms, organizatorius, mokė Jaunųjų geografų mokyklos moksleivius.

Per 44 darbinės veiklos metus R. Kontvainas ilgiausiai dirbo LEU. Tai buvo jo profesinės brandos laikotarpis, per kurį docentas paskelbė per 170 mokslinių, mokslo populiarinimo,

metodinių straipsnių ir mokymo priemonių, vienas ar su bendraautoriais parengė 15 atskirų leidinių, recenzavo, sudarė ir redagavo per 40 mokslo darbų, paskelbė straipsnių tiek Lietuvos, tiek ir Čekijos, Lenkijos, Rusijos, Latvijos, Baltarusijos, Ukrainos, Estijos ir kitų šalių leidiniuose, skaitė pranešimus tarptautinėse konferencijose Maskvoje, Punske ir Torunėje, Daugpilyje, Taline, Minske, Kijeve, Ūstyje prie Labės (Čekijoje), VII ir IX Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumuose, Lietuvos geografų II kongrese.

R. Kontvainas buvo aktyvus visuomenininkas. Studijų metais išrinktas GGF studentų profsąjungos komiteto pirmininku, dvejus metus buvo VVPI studentų profsąjungos komiteto pirmininku. Visą laiką aktyviai sportavo, žaidė krepšinį instituto komandoje. Daug metų dainavo LEU dėstytojų ir darbuotojų chore „Ave musica“ (vadovė M. Gedvilaitė). Su šiuo choru aplankė kone visą Lietuvą ir daug Europos šalių. Pastaruoju metu dainavo Žvėryno parapijos chore ir Medardo Čobuto trečiojo amžiaus universiteto ansamblyje.

Už pedagoginę veiklą ir sėkmingą vadovavimą Geografijos katedrai bei kūrybingą mokslinį darbą R. Kontvainas ne kartą buvo apdovanotas Švietimo ir mokslo ministerijos, LEU bei Gamtos mokslų fakulteto padėkos raštais. LEU Alumnų draugija reiškia gilią užuojautą velionio žmonai Vitalijai, dukroms Astai ir Rūtai, sūnui Dariui, visiems artimiesiems ir buvusiems studentams bei bendradarbiams. Ilsėkis ramybėje, mielas Rimantai... Amžiną tau atilsį. LEU Alumnų draugija ■

„MOKSLO
LIETUVOS“
PARTNERIAI:

alkas.lt

POZICIJA

ATEITIS KURIAMA ŠIANDIEN
ŠIANDIEN

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Dalius Serafinas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrušas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Milena Seržantė, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius

El. paštas mokslolietuva@gmail.com

Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169